

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ สำหรับเป็นกรอบในการกำหนดแนวทางการวิจัย ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.3 รูปแบบของหลักสูตร
- 1.4 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.5 การประเมินผล
- 1.6 แนวคิดการประเมินหลักสูตร
- 1.7 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
- 1.8 ความจำเป็นและจุดมุ่งหมายในการประเมินผลตามหลักสูตร
- 1.9 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร
- 1.10 การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา
- 1.11 การประเมินผลกระทบทบของหลักสูตร
- 1.12 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์

2. หลักสูตรของคณะบริหารธุรกิจ พุทธศักราช 2548

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้พยายามให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันไป ในช่วงศตวรรษที่ 20 มีตำราต่างประเทศที่เขียนเกี่ยวกับหลักสูตรมากกว่า 1,100 เล่ม และแต่ละเล่มก็ให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันออกไปตามมุมมองของแต่ละคน และมีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันมากมายหลายแง่มุม ดังนี้ (ชวลิต ชุกก่าแพง, 2551 : 11 – 15)

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความตั้งใจด้าน โอกาส เพื่อจัดการบรรยากาศให้คนได้รับการศึกษาร่วมกันและสิ่งอื่นๆ โดยมีระยะเวลาและเนื้อหาที่จัดไว้ให้อย่างแน่นอน

มาร์ชและสตาฟฟอร์ด ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ คือ หลักสูตร หมายถึง เนื้อหา รายวิชาที่ได้กำหนดไว้ หรือหมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนได้จัดเตรียมไว้ให้แก่ ผู้เรียน หรือ หมายถึง แผนต่างๆ และประสบการณ์ทั้งหลายทั้งมวลที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนหลักสูตร หรือหมายถึง ผลผลิตทางการเรียนรู้ทั้งหลายที่โรงเรียนได้วางแผนไว้

คูเบน ได้ให้ทัศนคติเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรว่า ขึ้นอยู่กับมุมมองของชนิด หลักสูตรที่อ้างถึงซึ่งมี 3 ชนิด คือ หลักสูตรที่พึงปรารถนา หลักสูตรที่ได้สอน และหลักสูตรที่ได้เรียน โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

1) หลักสูตรที่พึงปรารถนา (intend curriculum) คือ หลักสูตรที่เขียนขึ้น อย่างเป็นทางการ ตามนโยบายของสถานศึกษาต่างๆ ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ซึ่งอยู่ใน รูปแบบของเอกสารที่สะท้อนถึงทฤษฎีทางการศึกษา หรือคุณค่าของสังคมในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม หลักสูตรดังกล่าวอาจไม่จำเป็นที่จะต้องทำตามนโยบายจากส่วนกลางเสมอไป มาตรฐานของ หลักสูตรอาจจะกำหนดขึ้น โดยให้เกณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญหรือครูผู้สอนในโรงเรียน เช่น ครูในโรงเรียน สามารถตัดสินใจที่จะกำหนดหลักสูตรเกี่ยวกับการสอนทักษะทางด้านภาษาที่จะสอนในแต่ละระดับชั้น หรือกลุ่มโรงเรียนอาจจะกำหนดหลักสูตรตามที่กลุ่มของตนคาดหวัง

2) หลักสูตรที่ได้สอน (taught curriculum) คือ หลักสูตรที่นำเอาแนวคิดของ หลักสูตรที่พึงปรารถนามาปรับขยาย จากทฤษฎีสู่แนวทางปฏิบัติ ซึ่งค่อนข้างมีความเป็นรูปธรรมมาก ยิ่งขึ้น เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตร ดังกล่าวยังมีความหมายมากกว่าบทเรียน หรือกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น การถาม การอภิปราย การจัด เวลาในการสอน การจัดกลุ่ม ระเบียบในชั้นเรียน อุปกรณ์การเรียน ตำราเรียน สมุดงาน หรือ เครื่องมือต่างๆ ที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ หลายคนอาจเข้าใจว่าตำราเรียนเปรียบเสมือนหลักสูตรที่ได้สอน แต่ตำราเรียนยังไม่ใช่ตัวแทนของหลักสูตรดังกล่าวทั้งหมด กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรตาม หัวข้อเนื้อหาต่างๆ คือหลักสูตรที่ได้สอน

3) หลักสูตรที่ได้เรียน (learned curriculum) คือ หลักสูตรที่นักเรียนได้เรียน ตามความเป็นจริงในชั้นเรียน เป็นปฏิกิริยาจากหลักสูตรที่พึงปรารถนาและหลักสูตรที่ได้สอน หลักสูตรดังกล่าว หมายถึง ทักษะหรือความรู้ที่เด็กได้รับการเรียน ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของ หลักสูตรที่ปรารถนา และหลักสูตรที่สอนหรือไม่ก็ได้ เช่น การที่เด็กมีเจตคติทางลบต่อวิชา คณิตศาสตร์ อันเนื่องมาจากตัวครู หรือความรู้สึกการเป็นคนไร้ค่าของนักเรียนที่มีประสบการณ์ความ ล้มเหลวจากโรงเรียน ประเด็นที่น่าสนใจของครูอยู่ที่ว่า สิ่งที่นักเรียนได้เรียนอาจไม่ตรงกับสิ่งที่ครูได้ สอน หรืออาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่ครูปรารถนาอาจไม่ใช่สิ่งที่เด็กได้เรียน การที่จะรู้ว่าเด็กรู้หรือไม่อาจจะใช้ การถาม การติดตามตรวจสอบต่างๆ ในชั้นเรียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการประเมินผลจากการปฏิบัติ หรือจากแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

ซูเบิร์ต และพอสเนอร์ ได้เสนอมุมมองเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร 5 ประการ ดังนี้

1) หลักสูตรทางการ (official curriculum/explicit curriculum/writer curriculum) เป็นประมวลเอกสารหลักสูตร สังเขป ลำดับขั้นตอนการใช้หลักสูตร คู่มือหลักสูตร โครงร่างของหลักสูตร รวมไปถึงรายละเอียดของจุดประสงค์ เพื่อให้ผู้สอนได้ใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การประเมินผลนักเรียน ผู้บริหารได้ใช้เพื่อแนะนำครูผู้สอน

2) หลักสูตรที่ปฏิบัติ (operational curriculum) ประกอบด้วยสิ่งที่ผู้สอนได้สอนหรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งมองได้ 2 ประเด็น คือ เนื้อหาที่ผู้สอนได้สรุปและเน้นในการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ ลักษณะนี้อาจจะแตกต่างจากหลักสูตรทางการ เนื่องจากความรู้ของครู ความเชื่อ และเจตคติต่างๆ

3) หลักสูตรแฝง (hidden curriculum/implicit curriculum) เป็นสิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ หรือกำหนดในหลักสูตรทางการ แต่จะฝังลึกและแน่นกว่า อาจอยู่ในลักษณะบรรทัดฐานทางสังคม ในโรงเรียน ค่านิยม เพศ ชนชั้น เชื้อชาติ ระดับหน้าที่การงาน ระดับความรู้ สิทธิของการตัดสินใจ รวมไปถึงวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อยู่ในโรงเรียน

4) หลักสูตรสูญ (Null curriculum) เป็นสิ่งที่ถูกละทิ้งและไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรทางการว่า ควรจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในบางวิชาหรือไม่ ประเด็นสำคัญคือ ทำไมสิ่งนั้นถึงละทิ้ง หรือไม่ได้สนใจ เป็นมุมมองว่าหลักสูตรนั้นมีความเหมาะสมครบถ้วนหรือไม่ ถ้าสำรวจพบว่าควรมีสิ่งหนึ่งที่ควรกำหนดไว้ แต่ในหลักสูตรไม่ได้กล่าวถึงหรือหายไปจากหลักสูตร เรียกว่าเป็น “หลักสูตรสูญ”

5) หลักสูตรพิเศษ (Extra curriculum) เป็นประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียน นอกเหนือจากที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรทางการ ซึ่งประสบการณ์ที่จัดให้ นั้นจะตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียน และธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งจะเปิดกว้างให้ผู้เรียนแสวงหา

สุจริต เพียรชอบให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง การจัดรายวิชาทั้งหมด กิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งนักเรียนได้รับภายใต้การดูแลแนะนำของนักเรียน ไม่ว่ากิจกรรม หรือประสบการณ์นั้นจะเกิดในหรือนอกโรงเรียน

เอกวิทย์ ณ ถลางให้ความหมายของหลักสูตรว่าหลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ในลักษณะรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่จัดลำดับความยากง่าย หรือมีขั้นตอนอย่างดีแล้ว หรือหลักสูตรประกอบขึ้นด้วยประสบการณ์ในการเรียนที่วางแผนไว้ล่วงหน้า โดยมีเป้าหมายให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์การศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน หลักสูตรประกอบด้วยมวลประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ และตอบสนองต่อการแนะนำของโรงเรียน

ชำระ บัณฑิต ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ต่างๆ อย่างที่โรงเรียน จัดให้แก่นักเรียน

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นระดับใด หรือมีความหมายตามมุมมองใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่เป็น พื้นฐานของหลักสูตรจะต้องประกอบไปด้วย 3 ประการ คือ (1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (2) ขอบข่าย เนื้อหาของหลักสูตร (3) ความสัมพันธ์กับเวลาในหลักสูตร โดยนำเสนอรายละเอียด ดังนี้ (ชวลิต ชู ก้าแพง. 2551 : 16 – 21)

1.2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หลักสูตรไม่ใช่เพียงเหตุการณ์หรือกิจกรรมการเรียน การสอนที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนหรือโรงเรียนเท่านั้น แต่หลักสูตรเปรียบเสมือนแผน หรือกิจกรรมที่ปรารถนาที่จะให้เกิดกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอาจจะกำหนดขึ้นโดยนโยบาย ของรัฐหรือครูผู้สอนก็ได้ ประการสำคัญจะต้องมีความเหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน และสอดคล้อง กับสภาพบริบทของสังคมนั้นด้วย

1.2.2 ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตร ขอบข่ายเนื้อหาของหลักสูตรเป็นพื้นฐานอีก ประการหนึ่งของหลักสูตร ซึ่งขอบเขตเนื้อหาอาจกำหนดจากธรรมชาติของเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรทักษะความรู้ต่างๆ ถ้าให้คำนิยามในภาพกว้าง หรือจุดมุ่งหมายที่ไม่ชัดเจน ก็จะส่งผลต่อ ขอบข่ายเนื้อหาที่ไม่ชัดเจนเช่นกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าความชัดเจนของขอบข่ายเนื้อหาข้อม ได้มาจาก นิยาม และจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนมาก่อน ในทางตรงกันข้ามถ้ากำหนดจุดมุ่งหมายที่แคบเกินไป ก็ย่อม ส่งผลต่อความจำกัดของเนื้อหามากขึ้น ขอบข่ายของเนื้อหาจะถูกกำหนดในความสัมพันธ์แนวราบตาม หัวข้อ และระดับของกิจกรรมในแต่ละชั้น เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขอบข่ายเนื้อหา ของหลักสูตรจะมีการจัดเรียงตั้งแต่การบวกเลขหนึ่งหลัก การบวกเลขสองหลัก การลบเลขสองหลัก การลบเลขสามหลัก เป็นต้น ต่อเนื่องในระดับชั้น ซึ่งในแต่ละหัวข้อจะใช้ระยะเวลาในการจัดเรียงการ สอนที่แตกต่างกัน บางเนื้อหาอาจจะใช้ระยะเวลาที่มาก บางเนื้อหาอาจจะเป็นเพียงการแนะนำเท่านั้น

1.2.3 ความสัมพันธ์กับเวลาในหลักสูตร เวลาเป็นพื้นฐานของหลักสูตรอีกประการ หนึ่ง โดยเวลาที่มาเกี่ยวข้องกับหลักสูตรประกอบไปด้วย 2 มิติด้วยกัน มิติแรก คือ การจัดสรรเวลาหรือ แบ่งเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีลักษณะที่หลากหลายในหลักสูตร มิติที่สอง เป็นการ เรียงลำดับเวลาของหลักสูตรในการให้ข้อมูลข่าวสารและการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.2.3.1 การจัดสรรเวลา (Allocated time) เป็นเวลาสำหรับโรงเรียน ครูที่ จัดเตรียมในการสอน การจัดสรรเวลาควรมีลักษณะพิเศษเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ถึงแม้การจัดสรรเวลาอาจไม่จำเป็นโดยตรง แต่ก็เป็นตัวบ่งชี้ถึง

โอกาสในการเรียนของนักเรียน การจัดสรรเวลาในหลักสูตรยังเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เป้าหมายของหลักสูตรบรรลุผลตามที่คาดหวัง ถ้าเราได้จัดสรรตามความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

1.2.3.2 ความต่อเนื่องของหลักสูตร (Curriculum sequence) ความต่อเนื่องของหลักสูตร หมายถึง การเรียงลำดับก่อนหลังของข้อมูลหรือกิจกรรมของหลักสูตรระหว่างปี ความรู้เกี่ยวกับลำดับก่อนหลังของหลักสูตร จะช่วยลดปัญหาของการให้ความสำคัญกับเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่งมากเกินไป และการละเลยในบางเนื้อหาของหลักสูตรได้ ซึ่งอาจจะต้องสร้างลำดับก่อนหลังในหลักสูตร โดยใช้ยุทธวิธีในการเรียงลำดับก่อนหลังของหลักสูตร เช่น การเรียงลำดับโดยดูความต่อเนื่องของสาระสำคัญ (thematic sequencing) จากภาพรวมไปสู่ย่อย (whole-to-part sequencing) เป็นต้น

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย ตามแนวความคิดของนักการศึกษา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบไว้ดังนี้ (รุจิรี ภูสาระ. 2545 : 8 – 9)

ไทเลอร์ (Ralph Tyler) กล่าวว่า โครงสร้างของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

- 1) จุดมุ่งหมาย (Educational Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
- 2) ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
- 3) วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

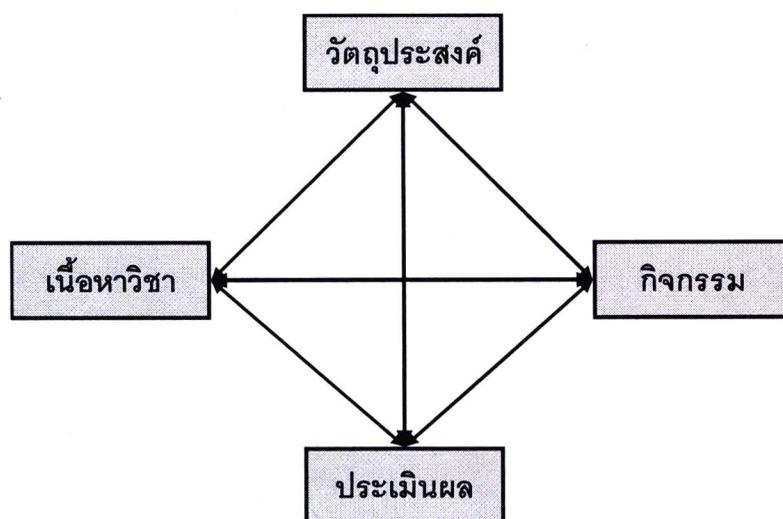
ทาบ (Hilda Taba) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ
- 2) เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงแต่ละวิชา
- 3) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) วิธีการประเมินผล

องค์ประกอบดังกล่าวสามารถแสดงความสัมพันธ์ภายในดังภาพประกอบที่ 2

(รุจิรี ภูสาระ. 2545 : 9)

ภาพประกอบที่ 2. แสดงความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ

1.3 รูปแบบของหลักสูตร

รูปแบบหลักสูตรที่สำคัญมีดังนี้ (ชวลิต ชูกำแพง, 2551 : 22 – 27)

1.3.1 หลักสูตรรายวิชา (Subject curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด มีอิทธิพลมาจาก “สารนิชม” และ “ปรัชญาสัจวิทยานิยม” จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็คือ เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ โลกรอบๆ ตัวผู้เรียน หลักสูตรรายวิชา มีลักษณะดังนี้

1) เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด และในการสอนก็สอนแยกกันตามรายวิชานั้นๆ ที่สัมพันธ์กัน

2) แต่ละวิชาจะมีลำดับ มีหลักเหตุผล มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระ และวิธีการค้นคว้าของตนเอง มีขอบเขตที่ตายตัวของความรู้ในวิชานั้น ไม่มีการแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิชาอื่นๆ

3) ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

4) การเลือกเนื้อหาวิชาและจัดเนื้อหาเพื่อสอน ยึดคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของเรื่องที่สอนนั้น โดยคาดว่านักเรียนจะสามารถนำเอามาใช้ได้เมื่อต้องการ

1.3.2 หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated curriculum) เป็นหลักสูตรที่พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา โดยนำเอาเนื้อหาของวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมาผนวกเข้าไว้ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป โดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม (ยังไม่ได้ผสมผสานหรือบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน) เช่น การจัดเนื้อหาเน้นให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์บางอย่างในประวัติศาสตร์ไทยกับวรรณคดีในยุคนั้น ทั้งนี้ จะไม่ทำลายเอกลักษณ์ของวิชาทั้งสอง แต่จะแสดงให้เห็นว่าแต่ละวิชาเสริมกันอย่างไร มีลักษณะดังนี้

1.3.3 หลักสูตรผสมผสาน (Fused curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่พยายามลดการเน้นรายวิชาอีกทางหนึ่งโดยการสร้างวิชาจากเนื้อหาที่เคยสอนแยกกัน นั่นคือรวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปเป็นวิชาเดียว แต่ก็ยังคงรักษาเนื้อหาวิชาเดิมมากกว่าสิ่งที่มักใช้อธิบาย หลักสูตรแบบนี้ก็คือ “การสอนหลายวิชาเหมือนกับเป็นวิชาเดียว” ในระดับมัธยมศึกษาจะพบความพยายามในการจัดหลักสูตรแบบนี้ในวิชาวิทยาศาสตร์ และในวิชาสังคมศึกษา เช่น การรวมวิชาสัตวศาสตร์ และวิชาพฤกษศาสตร์ เข้าเป็นวิชาชีววิทยา หรือการรวมวิชาการปกครอง สังคมวิทยา และวิชาอื่นๆ จากทางสังคมศาสตร์ เข้าเป็นวิชา “ประชาธิปไตยของไทย” เป็นต้น

1.3.4 หลักสูตรหมวดวิชาแบบกว้าง (Broad field's curriculum) หลักสูตรนี้มีแนวคิดที่ว่าวิชาแต่ละวิชามีคุณค่าต่อกัน ส่งเสริมกัน เป็นรูปแบบหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสาน เป็นการนำเอาเนื้อหาวิชาจากหลายๆ วิชามาจัดเป็นวิชาทั่วไปกว้างๆ ความแตกต่างที่สำคัญของหลักสูตรแบบนี้กับแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสาน ก็คือ แนวความคิดในหลักสูตรพยายามที่จะให้เกิดความเข้าใจอย่างกว้างๆ โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ และให้เห็นถึงวิชาต่างๆ เหล่านั้นสัมพันธ์กับความเข้าใจในทัศนกว้างๆ ได้แก่ มนุษย์กับสังคม การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของการจัดหลักสูตรแบบนี้ ได้แก่ วิชาสังคมศึกษา ภาษาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป

1.3.5 หลักสูตรวิชาวิชาแกน (Core curriculum) หลักสูตรแกน เป็นหลักสูตรที่ประสานสัมพันธ์เนื้อหาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยมุ่งตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยมีวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่นๆ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำหน้าที่ประชากรที่มีประสิทธิภาพในระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาจะมาจากปัญหาทางสังคม และส่วนคนที่พิจารณาเห็นว่าเป็นขั้นที่สำคัญของการศึกษาทั่วไป โดยทั่วไปแล้วหลักสูตรแบบนี้จะประกอบด้วยการรวมวิชาสังคมศึกษากับภาษาศาสตร์เข้าด้วยกัน สอนโดยหลักสูตรเดียว แต่ละวันใช้เวลาตั้งแต่ 2 คาบขึ้นไป เช่น ชีวิตการเมือง ปัญหาประชากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มศาสนาต่างๆ ในอเมริกา เป็นต้น

1.3.6 หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาทางสังคม (Social activities and problem curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามทฤษฎีที่ยึดถือซึ่งมี 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่ 1 มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรตรงกับการดำรงชีวิตในสังคมจริง การสร้างหลักสูตรจึงยึดรากฐานของหน้าที่ทางสังคม หรือการดำรงชีวิตในสังคม หรือสถานการณ์ในชีวิตจริง ฝ่ายที่ 2 เชื่อว่าหลักสูตรควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องต่างๆ ของชีวิตในสังคมในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดของโรงเรียน ชุมชน ฝ่ายที่ 3 เชื่อว่าเป้าประสงค์ที่สำคัญของหลักสูตรคือการปรับปรุงสังคม โดยใช้โรงเรียนเป็นที่อบรมนักเรียนโดยตรง ลักษณะที่ตรงกันของทฤษฎี 3 ฝ่ายที่กล่าวมา ได้แก่ การเน้นกิจกรรม หรือปัญหาทางสังคมมากกว่าการเน้นวิชาหรืออย่างอื่น หลักสูตรวิชาแกนที่เน้นสังคมอย่างเด่นชัดจัดได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของหลักสูตรแบบนี้

1.3.7 หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual and interest curriculum) หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นหลักสูตรที่กำหนดไว้ สร้างขึ้นตามความรู้เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของประชากรที่จะเรียนตามหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความยืดหยุ่นสูง โดยจัดเตรียมให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเฉพาะราย และมีทางเลือกหลายๆทางสำหรับผู้เรียน

1.3.8 หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social process and life function curriculum) หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เป็นสูตรที่มุ่งแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรที่ผ่านมา ด้วยการรวบรวมความรู้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยยึดกิจกรรมต่างๆ ของคนในสังคมเป็นหลัก เป็นหลักสูตรที่ถูกคาดหวังว่ามีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้เรียน การจัดหลักสูตรแบบนี้ได้ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของเด็กเป็นหลัก เพื่อผู้เรียนจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนกำลังประสบอยู่ หลักการจัดหลักสูตรประเภทนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดของ “จอห์น ดิวอี้” กับ “ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม” และ “ปรัชญาการศึกษาสาขาปฏิรูปนิยม”

1.3.9 หลักสูตรบูรณาการ (Integrated curriculum) หลักสูตรบูรณาการ เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกมาจากหลายสาขาวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่ม หรือหมวดหมู่ของประสบการณ์เป็นการบูรณาการเนื้อหาเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สัมพันธ์และต่อเนื่องอันมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ซึ่งรูปแบบของการบูรณาการ มีดังนี้

1.3.10 หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-based curriculum) หลักสูตรอิงมาตรฐาน คือหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมาย หรือเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดเนื้อหา ทักษะ กระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถให้บรรลุมาตรฐานที่กำหนด

และรูปแบบของหลักสูตรมีลักษณะตามแนวคิดต่างๆ ดังนี้ (วิชัย ดันศิริ. 2549 : 242 – 254)

1.3.11 รูปแบบเนื้อหาสาระวิชา (subject-based) อาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบที่เก่าแก่ที่สุด โดยเริ่มต้นที่หลักสูตรคลาสสิกสมัยกลาง ที่เคยรู้จักกันหรือที่เรียกกันว่า “วิชาศิลปเจ็ดประการ” (Seven Liberal Arts) และสืบทอดมาถึงยุคสมัยใหม่ที่นิยมเรียนวิชาภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา คณิตศาสตร์ และต่อมาเพิ่มวิทยาศาสตร์ และยังคงเป็นแกนหลักของระบบโรงเรียนเกือบทุกประเภททั่วโลก เหตุผลที่ยึดแนวทางนี้คือ

1) การจัดการเรียนการสอนตามสาขาวิชา ทำให้ง่ายต่อการสอน เพราะสามารถสอนได้ตามตระกูลของแต่ละโครงสร้างหลักวิชาของแต่ละสาขา

2) แต่ละสาขาวิชา ได้วางลำดับก่อนหลังของหลักการ หรือความคิดไว้แล้ว นักพัฒนาหลักสูตรแทบไม่ต้องกลับไปเริ่มต้นคิดใหม่

3) การใช้สาขาวิชาเป็นแกนหลักของการเรียนการสอน ช่วยฝึกสมอง (ความคิด) ของผู้เรียนให้คิดอย่างมีตรรกะของแต่ละ โครงสร้างทางความคิดของแต่ละวิชา

4) การเรียนเนื้อหาสาระทำให้ผู้เรียนมีแนวคิดตามแก่นแท้ของวิชาการ และ เชื่อว่าความรู้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาในอนาคต

1.3.12 รูปแบบของ “Broad Fields” คือ การรวมสาขาวิชาที่ใกล้เคียงกันให้เป็น หมวดหมู่เดียวกัน เนื่องจากมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่าหลักสูตรตามสาขาวิชาทำให้การเรียนการสอน แยกแยกตามสาขาวิชา ทำให้นักเรียนมองไม่เห็นภาพรวมของโลกแห่งความเป็นจริงได้ แต่ปัญหาของ สังคมมีลักษณะข้ามมิติสาขาวิชา จึงเกิดข้อเสนอแนะให้มีการจัดแบบบูรณาการสาขาวิชาที่ใกล้เคียงกัน เช่น บูรณาการวิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม เป็น วิชาสังคมศึกษา รวม วิชาการอ่านการเขียน การฝึกลายมือ เป็น วิชาศิลปะภาษา (Language Arts) เป็นต้น

1.3.13 รูปแบบหลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคม และภารกิจของชีวิตเป็นแกนหลัก (Social Processes and Life Functions) แนวคิดนี้ย้อนกลับไปพิจารณาแนวคิดของ เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (H.Spencer) ที่มองโลกว่าประกอบด้วยกิจกรรม 5 ด้าน ได้แก่ ภารกิจเพื่อความอยู่รอด อาชีพ การเลี้ยงดู บุตรธิดา รักษาความสัมพันธ์ที่เหมาะสมทางสังคมและการเมือง การใช้เวลาว่าเพื่อความสุข ฉะนั้น รูปแบบของหลักสูตรควรจะหมุนรอบแกนหลักทั้ง 5 ด้านของภารกิจหรือกิจกรรมของชีวิต โดยยึด 9 ประเด็น เป็นแกนหลัก ได้แก่

- 1) การปกป้องชีวิต และรักษาสุขภาพ
- 2) การหาเลี้ยงอาชีพ
- 3) การสร้างครอบครัว
- 4) การแสดงออกด้านจิตวิญญาณทางศาสนา
- 5) การตอบสนองต่อความรู้สึกเรื่องความงาม
- 6) การแสวงหาการศึกษา
- 7) ความร่วมมือทางสังคม
- 8) การพักผ่อนหย่อนใจ
- 9) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1.3.14 รูปแบบหลักสูตรที่ยึดประสบการณ์เป็นแกน (Experience Curriculum) ตาม แนวคิดของจอห์น ดิวอี้ การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากประสบการณ์ และการเรียนจากการแก้ไขปัญหาชีวิต แนวคิดที่จะจัดหลักสูตร โดยยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหัวข้อของการเรียนการสอนจึงเป็นอีก แนวทางหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีลักษณะใกล้เคียงกับแนวทางของกระบวนการทางสังคมและภารกิจของชีวิต แต่

อาจจะแตกต่างกันที่แนวทางที่ยึดประสบการณ์ หรือความสนใจของผู้เรียนนั้น เป็นแนวทางปลายเปิด คือ ไม่มีกรอบแน่นอนเหมือนแนวทางที่สามที่กล่าวถึงแล้ว ซึ่งจำแนกได้ว่ามี 8 ประการ ได้แก่

- 1) ชีวิตในบ้าน
- 2) โลกธรรมชาติ
- 3) ชุมชนรอบตัวเด็ก
- 4) อาหาร การผลิต และการจำหน่าย
- 5) การคมนาคมขนส่ง
- 6) ชีวิตในชุมชนสมัยก่อน
- 7) ชีวิตในชุมชนของประเทศอื่น
- 8) ประสบการณ์ในชีวิตในสังคม

1.3.15 รูปแบบของหลักสูตรแกนร่วม (Core Curriculum) รูปแบบของหลักสูตรแกนร่วม ตามความคิดเห็นของทาบา เกิดขึ้นเพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการ และความคิดอันหลากหลายดังที่กล่าวมาแล้ว วัตถุประสงค์ของการจัดหลักสูตรที่เรียกว่า แกนร่วม (Core) นั้นเพื่อบูรณาการหลากหลายสาขาวิชา เพื่อตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญ ฉะนั้นในความใฝ่ฝัน จึงเป็นการสรุปรวมแนวคิดทั้งหลายที่แตกต่างกัน

1.4 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาระดับใดหรือประเภทใดจะขาดหลักสูตรไม่ได้ เพราะหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดแนวทางทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดอนาคตทางการศึกษาของสังคมนั้นๆ หรืออาจกล่าวอีกนัยว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีมาตรฐานเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นเครื่องชี้นำทางถึงความเจริญของประเทศ ประเทศใดที่มีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่คุณภาพของคนในประเทศนั้น จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปความสำคัญของหลักสูตรเป็นข้อๆ ดังนี้ (ชวลิต ชูกำแหง, 2551 : 28 – 29)

- 1) หลักสูตรเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ของประชาชนในประเทศ ซึ่งคนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับในประเทศ หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของคนที่ยังการศึกษาในระดับนั้นๆ
- 2) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา ถ้าประเทศหรือการศึกษาระดับใดมีหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะสะท้อนถึงการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามมา

3) หลักสูตรเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลติดตามผลของการศึกษาได้ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกคน

4) หลักสูตรเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากตัวหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในระดับมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้สะท้อนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

5) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความรู้ ตลอดจนการจัดการจัดประสบการณ์ของครูผู้สอน ซึ่งการศึกษาในแต่ละระดับจะมีองค์ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป

6) หลักสูตรเป็นเครื่องทำนายอนาคตการศึกษาของชาติ อนาคตการศึกษาของชาติย่อมมาจากหลักสูตรที่มีวิสัยทัศน์ ที่มีการวางกรอบเนื้อหาที่ท้าทายการเปลี่ยนแปลงของสังคม

1.5 การประเมินผล

1.5.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผล

ในความคิดของผู้เรียนมักเข้าใจว่า การประเมินผลคือความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสอบ ซึ่งทำลายความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก ทำให้เด็กกลัวการสอบตก หรือการทำผิดพลาด นอกจากนั้น โรงเรียนที่ให้รางวัลนักเรียนไม่ว่าจะเป็นการให้เหรียญทอง หรือเกรด A หรือการให้สัญลักษณ์ใด ๆ ว่านักเรียนคนนี้ดีกว่าคนอื่น ๆ ทำให้นักเรียนเกิดความวิตกกังวลต่อการประเมินในลักษณะนี้ ในการจัดสอบโดยทั่วไปส่วนใหญ่มักจะถามความจำเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ รายละเอียดในวิชาต่างๆ และมีน้อยรายที่จะถามให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้มาใช้ ผลการปฏิบัติของนักเรียนมักจะให้คะแนนในรูปของร้อยละ เกรด แล้วเปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเดียวกันและอาจมีช่องว่างไว้ประมาณ 1 บรรทัดให้ครูเขียนเพิ่มเติม ผู้ที่ประสบความสำเร็จคือ ผู้ที่ได้รับเกรด A, B ส่วนคนที่พอใช้มักจะจะได้เกรด C, D ส่วนคนที่สอบตกก็จะได้รับทราบว่าเป็นพวกเด็กกลุ่มอ่อน แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลวิธีนี้มีข้อจำกัดมากมาย จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (รุจิรุ ภู่อาระ. 2545 : 130 – 132)

1) Assessment หมายถึง การพิจารณาพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของผู้เรียนหรือกลุ่มผู้เรียน การพิจารณาดังกล่าวครูนำมาใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงของนักเรียน อันเนื่องมาจากการสอนของครู และเพื่อนำมาใช้พิจารณาขยายผลการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

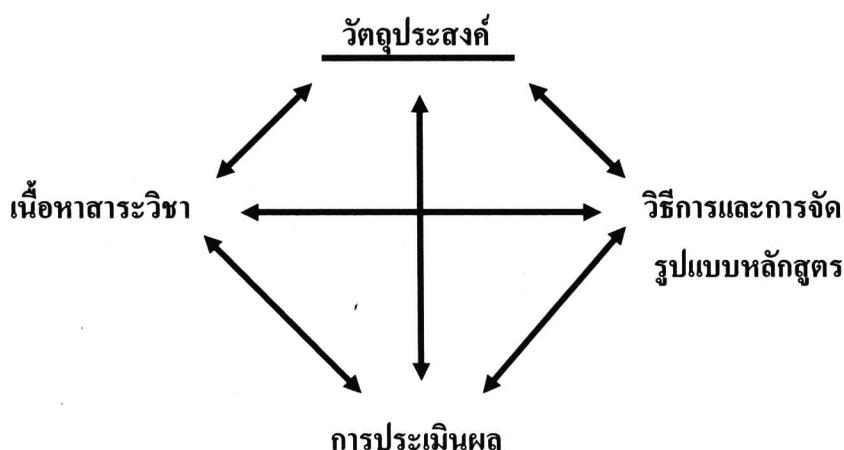
2) Measurement เป็นส่วนหนึ่งของ Assessment ที่เป็นการวัดเชิงปริมาณเกี่ยวกับความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือเกี่ยวกับคุณลักษณะบางประการที่สามารถวัดในเชิงปริมาณได้ ดังความหมายของ Assessment จึงกว้างกว่า Measurement เนื่องจากมีการ

เปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียนซึ่งไม่อาจใช้ Measurement วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความหมายของ Assessment จึงสามารถวัดผู้เรียนตามธรรมชาติ ขอบเขตของการประเมินผล มีดังนี้

- 2.1) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ซึ่งการให้ผู้เรียนเขียนตอบไม่สามารถให้ข้อมูลได้
- 2.2) เป็นการตีความหมายของผู้เรียน
- 2.3) สามารถนำข้อมูลมาปรับปรุงหลักสูตร และคุณภาพของการสอน
- 2.4) แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- 2.5) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของประสิทธิภาพของผลการเรียน

เนื้อหาต่างกัน วิธีการสอนต่างกันแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพการเรียนการสอนในสถานการณ์ต่างกัน และช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรได้จำเป็น

การประเมินผลมีความสำคัญต่อการจัดหลักสูตร และทฤษฎีการพัฒนา หลักสูตรจะขาดองค์ประกอบด้านการประเมินผลไม่ได้ เฉพาะเรื่องการทดสอบเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการออกข้อสอบที่เน้นเรื่องความจำมากกว่าทดสอบเรื่องการคิดอย่างสร้างสรรค์ หรือคิดอย่าง วิพากษ์วิจารณ์ ก็มีผลต่อการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาสาระ และการจำ ความล้มเหลว ของการพัฒนาหลักสูตรจึงสืบเนื่องจากระบบการทดสอบที่ไม่สอดคล้องกับปรัชญาจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร การประเมินจึงเป็นเครื่องมือเพื่อวัดผลการเรียนและผลของการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของ ผู้เรียนในระยะยาว และยังเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้เกิดผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง การจัด กระบวนการประเมินผลจึงควรจัดควบคู่ไปกับการกำหนดวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการศึกษา (ของแต่ละระดับ) และควบคู่ไปกับการสร้างรูปแบบของหลักสูตร ขอบเขตของเรื่องและประสบการณ์ การเรียนรู้ที่จะต้องจัด การลำดับขั้นตอน ความต่อเนื่องตามทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของทาบา หลักสูตรจึงประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ตามรูปไคอะแกรม ดังภาพประกอบที่ 3 (วิชัย ดันศิริ. 2545 : 151 – 154)

ภาพประกอบที่ 3 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตร

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตามคำนิยามของทาบา หลักสูตรไม่ว่าจะปรากฏมีรูปแบบอย่างไร จะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบ 4 ประการ โดยปกติหลักสูตรจะต้องแสดงไว้ซึ่ง จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะจะต้องบ่งบอกถึงการคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ จะต้องบ่งบอก เป็นนัยหรืออย่างชัดแจ้งถึงรูปแบบของการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์หรือตามเนื้อหาสาระ และ ประการสุดท้าย หลักสูตรต้องรวมถึงแผนการประเมินผล หลักสูตรต่างๆ จะแตกต่างกันที่น้ำหนักหรือ จุดเน้นที่แตกต่างกันของแต่ละองค์ประกอบ ตลอดจนความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านี้ เราจึงอาจ ได้รูปแบบที่แตกต่างกันอย่างน้อย 5 รูปแบบดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว

1.5.2 ประเภทของการประเมินผล

ประเภทของการประเมินผล สามารถจำแนกได้ดังนี้ (รุจิรุ ภู่อาระ.2545:132)

15.2.1 การประเมินผลขั้นสุดท้าย (Summative Evaluation) ใช้เพื่อแสดง ความก้าวหน้าของผู้เรียน เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนแต่ละวิชา หรือในตอนปลายปี เป็นการตัดสินว่า ผู้เรียน ครู ประสิทธิภาพของหลักสูตร มีคุณภาพอย่างไร เนื่องจากการประเมินผลขั้นสุดท้ายมักจะใช้ การเลื่อนชั้นของนักเรียน จึงปรากฏว่าการประเมินลักษณะนี้ทำให้ผู้ถูกประเมินไม่ว่าจะเป็นครูหรือ นักเรียนเกิดความวิตกกังวล

1.5.2.2 การประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ นำมาใช้ทั้งในด้านการพัฒนา และ การสอนตามหลักสูตร นักการศึกษาหลายท่าน เช่น Scriven , Bloom, Hastings and Madaud กล่าวว่า การประเมินผลย่อย เป็นการประเมินผลที่เป็นระบบ ใช้ในการสร้าง หลักสูตร การเรียน การสอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงกระบวนการทั้ง 3 ประเภท ครูเป็นผู้ใช้ ประเมินผลย่อยในชั้นเรียน เพื่อศึกษาความยากของการเรียน และเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับ สูงขึ้น

1.5.3 เกณฑ์ในการประเมินผล

เพื่อให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพ ครูจึงควรพิจารณาเกณฑ์ต่อไปนี้ในการ ประเมินผล (รุจิรุ ภู่อาระ. 2545 : 133 - 136)

1.5.3.1 ความต่อเนื่อง (Continuity) การประเมินผลควรจะดำเนินการไปอย่าง ต่อเนื่อง โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ครูควรจะได้มีการวินิจฉัยความพร้อมในการ เรียนของนักเรียน และความสามารถเบื้องต้นก่อนที่จะลงมือจัดกิจกรรมตามหลักสูตร นอกจากนั้นควร ประเมินการใช้หลักสูตรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดการใช้ ข้อมูลจากการประเมินอย่างต่อเนื่องสามารถนำมาใช้ ในการพิจารณาจุดมุ่งหมายการสอน และการแจ้งผลการประเมินให้นักเรียนทราบ ความจำเป็นในการ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องนี้ ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ขั้นตอนในการพัฒนา หลักสูตรจำเป็นจะต้องประเมินผลตลอดทั้งกระบวนการความคิดพลาดที่เกิดขึ้นจะได้นำมาใช้แก้ไขได้ ทันทีที่ ช่วยทำให้ประหยัดเวลาและการลงทุน

1.5.3.2 ขอบเขตการประเมิน (Scope) การประเมินผลควรจำกัดขอบเขตให้อยู่ภายใต้จุดประสงค์ ถ้ามีการกำหนดในจุดประสงค์แล้วจำเป็นจะต้องทำการประเมินผลทุกข้อ ปัญหาในการดำเนินการตามเกณฑ์นี้ คือ ขาดเครื่องมือในการประเมินจุดประสงค์ที่สังเกตเห็นได้ยาก รวมทั้งการประเมินแบบดั้งเดิมมักยึดถือการประเมินโดยการเขียนตอบเป็นหลัก ซึ่งการประเมินมักจะทำได้ดีลำบากในการประเมินเจตคติ พัฒนาการด้านคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และกระบวนการคิดในระดับสูง

1.5.3.3 การเทียบเคียง (Compatibility) การประเมินจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การกำหนดจุดประสงค์มีน้ำหนักแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงน้ำหนักของแต่ละจุดประสงค์ด้วย เช่น ถ้าจุดประสงค์เน้นให้เรื่องความรู้มากที่สุด การประเมินผลก็ต้องเน้นความรู้มากด้วยเช่นกัน การเทียบเคียงกับจุดประสงค์อาจทำได้ยากถ้าใช้ข้อสอบมาตรฐานหรือข้อสอบที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไป วิธีการที่จะทำการประเมินผลเป็นไปตามจุดประสงค์ คือ พิจารณาขอบเขตของจุดประสงค์ และผลที่ได้รับที่จะนำมาเทียบเคียงกัน

1.5.3.4 ความเที่ยงตรง (Validity) เป็นเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้การประเมินผลมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องการวัด เช่น หน่วยการสอนหน่วยหนึ่ง ประเมินเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนจีน และใช้ทดสอบด้วยภาษาจีน ถือว่าแบบทดสอบนั้นขาดความเที่ยงตรง ลักษณะการทดสอบที่ขาดความเที่ยงตรงนี้มักจะพบบ่อย ๆ เช่น ต้องการวัดความเข้าใจ แต่ข้อสอบวัดความจำ ข้อเท็จจริง หรือต้องการให้ผู้เรียนสามารถตีความหมายจากข้อความที่กำหนดให้ แต่ข้อทดสอบถามเกี่ยวกับคำศัพท์ในข้อความนั้น เป็นต้น ปัญหาที่ทำให้การประเมินผลขาดความเที่ยงตรงก็เนื่องมาจากความไม่ชัดเจนในจุดประสงค์ ซึ่งถ้าเขียนแบบกำกวมแล้วจะทำให้ไม่อาจประเมินในสิ่งที่ต้องการได้

1.5.3.5 ความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง ความคงที่ในการตอบแบบทดสอบของผู้เรียน ถ้าแบบทดสอบฉบับหนึ่งทดสอบกับนักเรียนกลุ่มหนึ่งในตอนเช้า พอตอนบ่ายให้นักเรียนกลุ่มเดิมทำข้อสอบฉบับเดียวกันซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนำผลทดสอบทั้ง 2 ฉบับมาเปรียบเทียบกันแล้วนักเรียนควรจะได้คะแนนใกล้เคียงกัน หรือมีลำดับความแตกต่างกันมานัก ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่น แต่ในทางตรงกันข้ามผลทดสอบทั้งสองครั้ง นักเรียนได้คะแนนหรือลำดับที่ต่างกันมาก ถือว่าแบบทดสอบขาดความเชื่อมั่นได้ของคะแนน ในบางครั้งอาจต้องพิจารณาด้วยว่า ถ้าระยะห่างระหว่างครั้งแรกและครั้งหลังมีมาก คะแนนทั้งสองอาจแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะระยะที่ว่างจากการทดสอบนั้น นักเรียนอาจศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ทำให้คะแนนสองครั้งต่างกันได้

1.5.3.6 ความเป็นปรนัย (Objectivity) เป็นเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณาการประเมินที่จะต้องทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ได้แก่ เข้าใจคำถามตรงกัน ให้คะแนนตรงกัน แปลความหมายคะแนนตรงกัน

1.5.3.7 คุณค่าในการวินิจฉัย (Diagnostic Value) การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะแสดงความชัดเจนเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมของนักเรียนแล้ว ยังต้องแสดงให้เห็นว่าในกระบวนการเรียนการสอนนั้นมีผลเป็นอย่างไร ซึ่งถ้ามีคุณลักษณะตามเกณฑ์นี้แล้วจะทำให้เป็นข้อมูลในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนและการนำหลักสูตรไปใช้

1.5.3.8 การมีส่วนร่วม (Participation) จากที่กล่าวมาในบทต้นๆ แล้วว่านักเรียนควรมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการเรียนการสอน นั่นคือเป็นการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเชิงรุกในขณะเดียวกันการประเมินซึ่งเป็นกระบวนการ ครูจึงอาจให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการประเมิน ถึงแม้ครูอาจให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเลือกวิธีประเมิน โดยครูให้นักเรียนผลัดกันตรวจงานในชั้นเรียนแล้ว ครูตรวจสอบซ้ำครั้งหนึ่งอีกก็ตาม แต่การดำเนินการดังกล่าวครูก็คงจะเป็นผู้กำหนด ซึ่งวิธีนี้ไม่ได้แสดงว่านักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน ในการประเมินผลอาจให้กลุ่มซึ่งประกอบด้วย ผู้จ้างงาน ผู้แทนจากชุมชนเข้ามาร่วมกำหนดหลักการในการประเมินเพื่อเป็นหลักประกันในการประเมินผลนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้จ้างงาน วิธีนี้ควรได้นำมาพิจารณาในกระบวนการประเมินผลด้วย

1.6 แนวคิดการประเมินหลักสูตร

แนวคิดในการประเมินหลักสูตร เริ่มต้นในปี ค.ศ.1444 เมื่อมีการทำสัญญาระหว่างผู้ปกครองเมือง Treviso กับครูใหญ่ของโรงเรียน เพื่อประเมินค่าจ้างของครูใหญ่ตามระดับการได้รับความรู้ของนักเรียน โดยวัดจากแบบวัดที่สร้างขึ้น ในศตวรรษที่ 18 มีการใช้ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นของหลักสูตรเป็นตัวกำหนดการให้ผลตอบแทน (รางวัลหรือโทษ) จะรู้จักกันดีในรูปแบบของ “Payment By Results” (PBR) โดยมีข้อตกลงว่า นักเรียนทุกคนเกิดการเรียนรู้ได้ ถ้าได้รับการสอนอย่างเหมาะสม การประเมินหลักสูตรในช่วงนี้ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร คือ ผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นการทดสอบที่เรียกว่า “High Stake Test” ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูและนักเรียน PBR ได้รับการยอมรับต่อมาจนถึงตอนต้นศตวรรษที่ 19 แม้ว่าไทเลอร์จะมองว่าการประเมินต้องมาจากจุดประสงค์ของหลักสูตร แต่ในขณะนั้นพบว่ารูปแบบทดสอบเองที่เป็นตัวกำหนดหรือสร้างหลักสูตรและจุดประสงค์ ต่อมาในตอนปลายปี ค.ศ.1950- ต้นปี ค.ศ.1960 มีการเรียกร้องและให้เงินสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรระดับกว้าง ทำให้เป็นยุคของการกำหนดทิศทาง และฟื้นฟูการดำเนินการประเมินกันใหม่ มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เช่น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรตามแบบของไทเลอร์ การพัฒนาแบบทดสอบมาตรฐานระดับชาติ เพื่อประเมินจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ การใช้การทดลองภาคสนาม (field experiment) ในการประเมินหลักสูตร จึงนับว่าการประเมินผลหลักสูตรเพิ่งได้รับความสนใจในวงการศึกษาในปี ค.ศ.1960 เป็นต้นมา ต่อมาภายหลังมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับวิธีประเมินต่างๆ ที่ใช้อยู่ว่าไม่ได้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ครอบคลุมการนำหลักสูตรไปใช้อย่างเพียงพอ มักเป็นการวัดเพียงผลที่เกิดขึ้น (outcome) โดยไม่คำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทำให้เกิดกรอบความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร ในปี ค.ศ.1960-1970 มีการให้ความสำคัญกับการให้คุณค่าหรือการประเมินเป้าหมาย ประเมินตัวป้อนเข้า (input) การตรวจสอบการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน และการถ่ายทอดหลักสูตรสู่ผู้เรียน การวัดผลลัพธ์ของหลักสูตรทั้งผลที่ตั้งใจให้เกิด และที่เกิดโดยไม่ได้ตั้งใจ รวมทั้งการตัดสินคุณค่าหรือความคิดของสิ่งที่ถูกประเมิน ต่อมาก็คงพยายามให้แนวคิดในการประเมินผลอีกมาก จึงมีการพัฒนาการประเมินจนเป็นสาขาหนึ่งทางการศึกษา จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยต่างๆ มีการเปิดสอนหลักสูตรการประเมิน มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการประเมิน มีการจัดทำวารสารเกี่ยวกับการประเมิน รวมทั้งมีการพัฒนามาตรฐานการประเมินขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นมีการพัฒนาและเสนอวิธีการประเมินหลากหลายวิธี และมีขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น เช่น การประเมินแบบ goal-free, naturalistic transactional, responsive, adversarial และ judicial เป็นต้น (ชวลิต ชูกำแพง, 2551 : 141 – 144)

การประเมินหลักสูตรที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน คือ “การประเมินอภิมาน” (Meta-evaluation) การประเมินอภิมาน หมายถึง การตรวจสอบคุณภาพของการประเมิน การประเมินอภิมานเป็นการตัดสินคุณภาพของการประเมินถ้าการประเมินใดมีคุณภาพการประเมินนั้นจะต้องประกอบไปด้วยคุณภาพของการกำหนดคำถามในการประเมิน วิธีการประเมิน และผลการประเมิน เกณฑ์การตัดสินคุณภาพของการกำหนดคำถามในการประเมินใช้วิธีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและการมีส่วนร่วมของผู้ต้องการใช้สารสนเทศสำหรับเกณฑ์การตัดสินคุณภาพของวิธีการประเมินคือ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินที่ชัดเจนมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ค่านิยมของผู้เกี่ยวข้องและสภาพแวดล้อมของการประเมิน ส่วนเกณฑ์การตัดสินคุณภาพของผลการประเมินพิจารณาสัมพันธภาพที่ีระหว่างนักประเมินกับผู้ต้องการใช้ผลการประเมิน ความสมเหตุสมผลของเกณฑ์และการยอมรับเกณฑ์ของผู้เกี่ยวข้องตลอดจนนักประเมินจะต้องมีความเชี่ยวชาญในวิธีการประเมินเนื้อเรื่องของสิ่งที่ประเมินมีและมีการบรรยายบรรณ เป็นต้น (ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, 2549 : 100 – 101)

สุวิมล ว่องวานิช (ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, 2549 : 103) กล่าวว่า “การประเมิน อภิมานไม่น่าจะหมายความเพียงแต่การประเมินวิธีการหรือคุณภาพของการประเมินใน โครงการโครงการหนึ่ง โดยการสังเคราะห์วิธีการที่ใช้ในการประเมิน (Synthesis of Evaluation Process) ซึ่งตรงจุดนี้จะคล้ายการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) แล้วทำการประเมินคุณภาพของวิธีการที่ได้จากการสังเคราะห์เหล่านั้น อันทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถสรุปรวมเกี่ยวกับจุดดี จุดด้อยของกระบวนการหรือวิธีการทั้งหลายที่ใช้ในการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดี เป็นการผสมผสานความคิดของการสังเคราะห์กับการตรวจสอบคุณภาพของการประเมินคุณภาพเข้าด้วยกัน” กล่าวโดยสรุปการประเมินอภิมานนั้นเป็นทั้งการตัดสินคุณภาพการประเมินและการสังเคราะห์วิธีการที่ใช้ในการประเมินด้วย

สมิท (Smith) (ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. 2549 : 103) กล่าวว่า การประเมินอภิมานมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการคือ ประการแรกเป็นการประเมินคุณภาพ ผลกระทบ หรือการใช้ผลการประเมิน ประการที่สองเพื่อเป็นการตรวจสอบและรับรองรายงานการประเมิน ประการที่สาม เพื่อเป็นการควบคุมหรือสะท้อนอคติในการประเมิน และประการสุดท้ายเพื่อนเป็นการตีคุณค่าหรือประโยชน์ของวิธีการประเมินใหม่

ในประเทศไทยมีการวิจัยที่ใช้วิธีการประเมินอภิมาน เช่น การประเมินอภิมานการใช้แบบจำลองซิปในการประเมิน โครงการทางการศึกษา การพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงาน และการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินผลเพิ่มผลงาน โดยการประยุกต์ใช้การประเมินอภิมาน เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินอภิมานดังกล่าวที่มีผู้ดำเนินการไว้แล้วเป็นการประเมินอภิมานแบบสรุปรวมของงานวิจัยเชิงประเมินที่เกี่ยวกับ โครงการทางการศึกษาที่ใช้แบบจำลองซิป เพิ่มผลงาน รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก และรายงานการประเมินหลักสูตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ซึ่งเป็นการประเมินเฉพาะด้าน ขณะนี้ยังไม่มีการประเมินอภิมานงานวิจัยการประเมินหลักสูตรในลักษณะภาพรวมทั้งประเทศซึ่งมีอยู่จำนวนมาก การประเมินอภิมานดังกล่าวจะทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับงานประเมินอภิมานหลักสูตรในประเทศสำหรับผู้ประสงค์จะใช้ผลวิจัยดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการประเมินอภิมานงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพของการนำรูปแบบการประเมินหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของหลักสูตร และนำผลการประเมินอภิมานมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรต่อไป (ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. 2549 : 103 – 104)

1.7 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมินหลักสูตร มีดังนี้ (ชวลิต ชูกำแหง. 2551 : 145 – 146) การประเมินหลักสูตร คือ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตรว่า “การประเมินผลหลักสูตร คือ กระบวนการในการกำหนดและเก็บรวบรวมข้อสนเทศ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจทางเลือกอื่นที่ดีกว่าเดิม

การประเมินหลักสูตร หมายถึง การรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในเรื่องของโปรแกรมหรือหลักสูตรการศึกษา”

การประเมินหลักสูตร คือ “การมุ่งตรงในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อสนเทศอย่างเป็นระบบ เพื่ออธิบายคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

สำหรับการประเมินผล คือ การค้นคว้าวิจัยที่เป็นระบบเพื่อกำหนดคุณค่าหรือคุณธรรมของสิ่งที่ต้องการประเมินผล และสิ่งที่ได้รับการประเมินผลนี้ต้องมีเกณฑ์มาตรฐานมาควบคุม ซึ่งสิ่งที่ได้รับการประเมินผลนี้มีความหมายรวมถึงแผนการศึกษาอบรม อันรวมถึง โครงการและวัสดุ

ต่างๆ ด้วย ส่วนคำว่า การประเมินผลแบบเมตา (Misevaluation) คือ การประเมินผลอย่างหนึ่งเพื่อใช้ในการประเมินผลโครงการของการประเมินผล”

การประเมินหลักสูตรมักจะมีจุดมุ่งหมายอยู่เพียงอย่างเดียว คือ การพิจารณาคุณค่าหรือ ค่านิยม (Worth of Value) ของหลักสูตร แต่ผลของการประเมินหลักสูตรนั้นมีบทบาทที่สำคัญ ผู้นำจัดทำหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำมากำหนดจุดมุ่งหมายมีการเลือกเนื้อหา และ ประสพการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายนั้น ตลอดจนวิธีสอนให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหา (สาวิณี ภูวสุนทรเสศ. 2548 : 20)

การประเมินหลักสูตรมีวิธีวัดได้หลายอย่าง อาทิเช่นการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งเป็นการวัดผลผลิต วัดวิธีสอน และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการวัดดำเนินงาน และวัดคูตัว โปรแกรม อุปกรณ์การสอน ตัวครู ซึ่งเป็นการวัดองค์ประกอบ (กมล สุประเสริฐ . 2544 : 35 – 37)

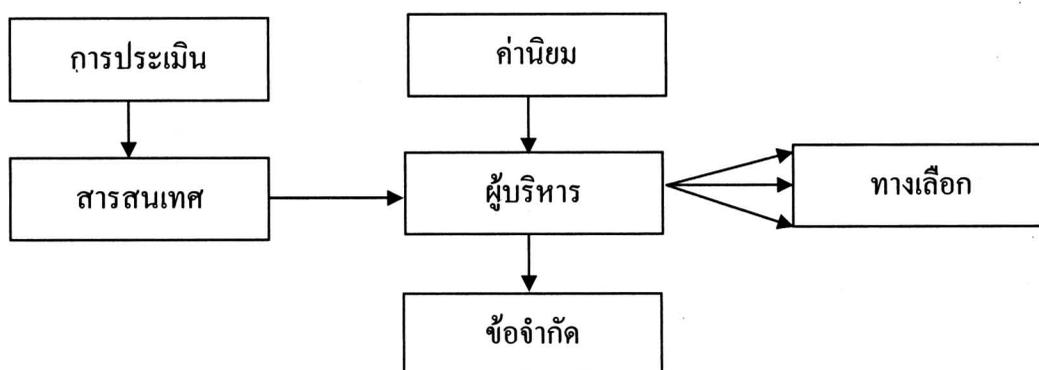
การประเมินหลักสูตร หมายถึง การหาคำตอบว่าหลักสูตรได้สัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนด ไว้ในจุดหมายหรือไม่ เพียงใดและอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้การประเมินผลหลักสูตรกินขอบเขต กว้างขวางมาก หลักสูตรที่ไม่สัมฤทธิ์ผลอาจเป็นเพราะสาเหตุดังนี้ คือ ตั้งจุดหมายไว้สูงเกินไปเกินกว่า ที่ผู้ปฏิบัติจะดำเนินการให้บรรลุผลตามนั้น ได้ทุกประการการเลือกเนื้อหาประสพการณ์ไม่สัมพันธ์กับ จุดหมายครูสอนไม่เป็นหรือโรงเรียนขาดอุปกรณ์การสอนเป็นต้น (สุมิตร คุณากร . 2544 : 35 – 38)

การประเมินหลักสูตรอาจทำได้ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้ว ผู้สร้างควรประเมินผลหลักสูตรที่สร้างเสร็จลงไปนั้นว่าดีหรือไม่เพียงใด ระยะที่ 2 หลังจากการนำ หลักสูตรไปทดลองใช้ระยะหนึ่งผู้สร้างหลักสูตร ควรประเมินดูว่าหลักสูตรที่ทดลองใช้ให้ผลเพียงไร เพื่อจะตัดสินใจว่า หลักสูตรนั้นความใช้ได้หรือไม่ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร (ทิสนา แจมมณี. 2543 : 239)

การประเมินผลหลักสูตร หมายถึงการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผล จากการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาและสรุปว่าหลักสูตรที่พิจารณาขึ้นมา นั้นมี คุณค่าอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้อง ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2545 : 20 – 21)

การประเมินเป็นกระบวนการที่มุ่งตอบคำถาม How Good ดังนั้นการประเมินจึงมี ความหมายไว้ 2 ประการคือ 1) การประเมิน หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) การประเมิน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (Information) เพื่อช่วยในการตัดสินใจซึ่งแสดงได้ดัง ภาพประกอบ 4 (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ . 2545 : 54)

ภาพประกอบที่ 4 แสดงกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (Information) เพื่อช่วยในการตัดสินใจ

1.8 ความจำเป็นและจุดมุ่งหมายในการประเมินผลตามหลักสูตร

ความจำเป็นในการประเมินผลหลักสูตร เพื่อการศึกษาหาความรู้ความจริงในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งสามารถแสดงความจำเป็นในด้านต่างๆ ดังนี้ (ชวลิต ชุกก่าแพง. 2551 : 146 – 148)

1) เพื่อหาความรู้ความจริง เพื่อทราบความจำเป็นและความต้องการของประชากร เป้าหมายหลักสูตร เพื่อใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร เรียกว่า “การประเมินความจำเป็น” (need assessment)

2) เพื่อหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับแนวการจัดหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักการ กำหนดจุดมุ่งหมาย และกำหนดโครงสร้างเนื้อหาวิชา หรือลักษณะความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ต่างๆ ที่ควรบรรจุในหลักสูตรที่จะสนองหลักการ และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายต่างๆ

3) เพื่อหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งมักเรียกว่า “การประเมินในตัวหลักสูตร”

4) หาความรู้ความจริงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร (Implementation of curriculum) มักเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร การสร้างความพร้อมก่อนใช้หลักสูตร การพัฒนาบุคลากร การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการใช้หลักสูตรให้บรรลุผลครบตามวัตถุประสงค์หลักสูตร

5) หาความรู้ความจริงเกี่ยวกับผลการใช้หลักสูตร หรือประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร (Evaluation of learning outcome)

โดยมีจุดมุ่งหมายในการประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรใดๆ โดยทั่วไปแล้ว จะมีจุดมุ่งหมายคล้ายคลึงกันอยู่ 3 ประการสำคัญ คือ (1) เพื่อหาคูณค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่า

หลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถตอบสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ (2) เพื่อตัดสินใจว่าการวางเค้าโครงและรูประบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงาน และการสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ และ (3) เพื่อวัดผลว่าผลผลิตคือผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่มีอยู่ 2 ประการ คือ

1) การประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร คือ การประเมินในระหว่างการพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะๆ ในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร แล้วนำผลจากการวัดมาประเมินว่า แต่ละขั้นตอนหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ดีเพียงใดมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตร ในการปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรได้ถูกต้องก่อนที่นำไปใช้จริงต่อไป

2) การประเมินเพื่อสรุปผลว่าคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียนของสังคมเพียงใด ควรจะใช้ได้ต่อไป หรือควรจะยกเลิกทั้งหมด หรืออาจจะยกเลิกบางส่วนและปรับแก้ไขในส่วนใด

จุดหมายของการประเมินหลักสูตร

โดยความหมายเกี่ยวกับจุดหมายของการประเมินผลหลักสูตรที่ปฏิบัติกันส่วนใหญ่มีอยู่ 2 ประการ ประกอบด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2545 : 149)

1) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินผลในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรเพื่อที่จะใช้ผลจากประเมินนั้นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะ ๆ ในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร แล้วนำผลจากการวัดมาประเมินว่าแต่ละขั้นตอนของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ดีเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง

2) การประเมินผลเพื่อสรุปว่าหลักสูตรดีหรือไม่ สนองความต้องการของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ควรใช้ต่อไปหรือยกเลิกทั้งหมดหรือบางส่วน

สำหรับวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตรมีดังนี้ (โชติ เพชรชื่น. 2544 : 3 – 6)

1) เพื่อพิจารณาว่าโครงสร้างของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องระหว่างกันเพียงไรและโครงสร้างดังกล่าวนี้สอดคล้องกับปรัชญา แผนพัฒนา นโยบายของประเทศและความต้องการของสังคมเพียงไร ตลอดจนการพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงสร้างหลักสูตรดังกล่าวด้วย

2) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรว่าสมควรนำไปใช้ดำเนินการต่อไปหรือไม่ มีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

3) เพื่อพิจารณาคูณภาพของผลผลิตของหลักสูตรว่ามีคุณลักษณะหรือมีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ในหลักสูตรหรือไม่ และยังพิจารณาถึงผลกระทบหรือผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

สำหรับขอบเขตในการประเมินหลักสูตรมีดังนี้ (สมิทร คุณากร. 2544 : 198 – 201)

1) การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร พิจารณาถึงการกำหนดความมุ่งหมายว่ามีความคลุมเครือสมเหตุสมผล หรือยากแก่การปฏิบัติหรือไม่ นอกจากนี้จะต้องพิจารณาการเลือกและจัดเนื้อหาวิชาพร้อมด้วยประสบการณ์ประกอบการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมตามเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาหรือไม่ การเรียงลำดับของเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักการแห่งทฤษฎีการเรียนรู้หรือไม่

2) การวิเคราะห์กระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้ รวมไปถึงการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติการทั้งหมดของสถาบันการศึกษาเข้าไว้ด้วย เพื่อจะได้ทราบถึงประสิทธิภาพและความพร้อมของสถาบันนั้น ๆ

3) การวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของเด็ก รวมไปถึงการติดตามผลผลิตของหลักสูตรนั้นด้วย ข้อมูลที่ได้จะช่วยให้ผู้ประเมินวิเคราะห์ประเมินได้ว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงไร

สำหรับลักษณะของการประเมินหลักสูตรมี ดังนี้ (สงบ ลักษณะ. 2542 : 69 – 74)

1) ประเมินสภาพแวดล้อม เช่น ประเมินความรู้ ความเข้าใจและเจตคติผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ประเมินสภาพของชุมชน เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและแหล่งทรัพยากรทางวิชาการต่างๆ ที่จะเอื้อต่อการใช้หลักสูตร

2) ประเมินตัวป้อน ได้แก่ การประเมินความเหมาะสมของจุดหมายและโครงสร้างของตัวหลักสูตร ประเมินสื่อการเรียนการสอน ประเมินความพร้อมของโรงเรียน ครู นักเรียน

3) ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เป็นการรวบรวมข้อมูลสำหรับปรับปรุงการใช้หลักสูตรในขณะที่หลักสูตรกำลังใช้อยู่ ข้อมูลที่ได้จะช่วยสะท้อนปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการใช้หลักสูตรที่หน่วยพัฒนาหลักสูตร ควรปรับปรุงเสียก่อนที่หลักสูตรจะถูกใช้ไปในแนวทางที่ไม่พึงประสงค์ต่อไป

4) ประเมินผลสรุปรวบยอด เป็นการประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อตีราคาคุณค่าหลักสูตรเมื่อเทียบกับจุดหมายของหลักสูตร การวัดผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความรู้ ทักษะ และเจตคติของครูและผู้เรียนจะช่วยตัดสินใจได้ง่ายขึ้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ข้อมูลที่ได้จากการวัดผลการดำเนินการใช้หลักสูตร เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สามารถสรุปได้ว่าอะไรเป็นสาเหตุของการบรรลุหรือไม่บรรลุจุดหมายของหลักสูตร เพราะอาจเป็นไปได้ว่าหลักสูตรเหมาะสมแล้วแต่บกพร่องใน

กระบวนการดำเนินการใช้ เลยทำให้ไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควร ผลที่ได้รับของการประเมินผลแบบนี้ อาจให้เกิดทางเลือก คือ

- 4.1) คงสภาพหลักสูตรแต่ปรับปรุงกระบวนการใช้
- 4.2) คงสภาพกระบวนการใช้แต่ลดระดับความมุ่งหวังของหลักสูตร
- 4.3) ปรับปรุงทั้งหลักสูตรและกระบวนการใช้

สำหรับขั้นตอนในการประเมินหลักสูตรมี ดังนี้ (โชติ เพชรชื่น. 2544 : 6 – 8)

1) ขั้นพิจารณาเป้าหมาย

- 1.1) ระบุผู้ที่ต้องการทราบผลการประเมิน
- 1.2) ตั้งวัตถุประสงค์ในการประเมิน
- 1.3) อธิบายข้อมูลที่ต้องการจะได้
- 1.4) กำหนดสถานการณ์ที่จะเก็บข้อมูล
- 1.5) กำหนดหลักการที่ผู้ประเมินจะต้องปฏิบัติ

2) ขั้นเตรียมการ

- 2.1) กำหนดเวลาและผู้ที่จะให้ข้อมูล
- 2.2) กำหนดเครื่องมือและเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.3) พิจารณาตัวอย่างที่จะใช้สำหรับการประเมิน
- 2.4) เลือกหรือพัฒนาเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล

3) ขั้นปฏิบัติ ขั้นนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ

4) ขั้นวิเคราะห์

- 4.1) กำหนดเกณฑ์การประเมินหลักสูตร
- 4.2) พิจารณาถึงผลกระทบและผลพลอยได้ที่เกิดจากหลักสูตร
- 4.3) พิจารณาถึงลำดับขั้นในการใช้หลักสูตรทุกชั้น
- 4.4) พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลที่เกิดจากหลักสูตร

5) การเขียนรายงาน

- 5.1) ตีความหมายของผลการวิเคราะห์
- 5.2) สรุปหรือให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตร
- 5.3) บันทึกแหล่งข้อมูลและบุคลากรที่ให้ข้อเสนอแนะ
- 5.4) แนะนำวิธีการปฏิบัติจากข้อเสนอแนะ
- 5.5) รายงานผลต่อผู้ต้องการทราบผลการประเมิน

1.9 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

1.9.1 รูปแบบการประเมินโดยยึดเป้าหมายเป็นหลักของ Tyler's (Objective Model and Other Goal-Attainment Models) มีขั้นตอนดังนี้ (รุจิรุ ภู่อาระ. 2545 : 161 – 164)

- 1) กำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์
- 2) กำหนดจุดประสงค์ให้อยู่ในรูปของพฤติกรรม
- 3) วัดการปฏิบัติของนักเรียนเมื่อสิ้นสุดการสอน
- 4) เปรียบเทียบผลการทดสอบจุดประสงค์เชิงของพฤติกรรม

เป้าหมายของการประเมินมีอยู่ 3 แห่ง คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาวิชา ส่วนสิ่งที่ช่วยกลั่นกรอง 2 อย่าง คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาทางการศึกษา เมื่อพิจารณาดัดสินใจแล้วเป้าหมายก็จะกลายเป็นการวัดตามจุดประสงค์เชิงของพฤติกรรม ซึ่ง Tyler เชื่อว่า ถ้านิยามจุดประสงค์ไม่ชัดเจนและจะทำให้มีคุณค่าน้อย ดังนั้นการประเมินผลจึงขึ้นอยู่กับว่าเป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ ถ้าหลังจากการวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนแล้ว จุดประสงค์ยังคงอยู่ได้ หลักสูตรนั้นก็ถือว่าประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุนี้เอง Tyler จึงเรียกรูปแบบการประเมินนี้ว่า Goal-Attainment Models

รูปแบบของ Tyler มีผลดีจากการพัฒนาจุดประสงค์ที่ Bloom และ Krathwoht ได้จัดทำแจกจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งทำให้การวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่มีความต้องการสะดวกขึ้น ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler ได้แก่

- 1) กำหนดจุดประสงค์
- 2) เลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- 3) จัดให้มีประสบการณ์การเรียนรู้
- 4) การประเมินผล

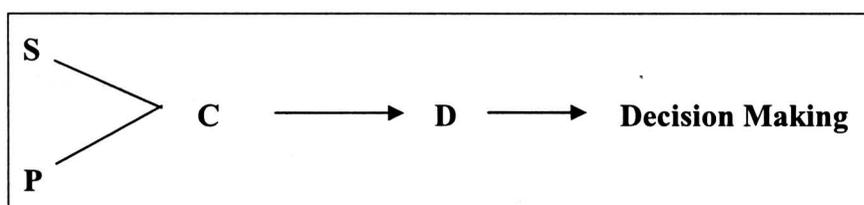
รูปแบบการประเมินโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก นอกจากรูปแบบของ Tyler แล้วยังมีรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น รูปแบบของ Hammond (1973) และของ Provus (1973)

1.9.2 รูปแบบที่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก Hammond ได้เสนอแนวทางการประเมินหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ

- 1) แบ่งโปรแกรมการจัดการเรียนรู้ หรือแยกหลักสูตรที่จะประเมินออกมา
- 2) ให้นิยามตัวแปรเชิงบรรยาย (ตัวแปรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและการสอน)
- 3) เขียนจุดประสงค์เชิงของพฤติกรรม
- 4) วัดพฤติกรรมออกมาในแนวของจุดประสงค์
- 5) วิเคราะห์ผล สรุปผลตามจุดประสงค์

1.9.3 รูปแบที่ยืดเป้ำาหมายเป็นหลัก Provus (Provus's Discrepancy Evaluation Model)

รูปแบบของ Provus ที่ใช้คำว่า Discrepancy ก็เนื่องจากการประเมินรูปแบบนี้ ใช้วิธีพิจารณาโดยยึดมาตรฐานของหลักสูตรเป็นหลัก โดยการนำสิ่งที่สังเกตได้จากหลักสูตรไป เทียบเคียงกับมาตรฐานหรือจุดประสงค์ แล้วนำผลการเทียบเคียงมาอธิบายจุดอ่อนเพื่อนำไปปรับปรุง หลักสูตร ซึ่งสามารถเขียนเป็นขั้นลำดับได้ดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบที่ 5 แสดงรูปแบบการประเมินที่ยืดเป้ำาหมายเป็นหลักของ Provus

โดยที่

S = Standard เป็นขั้นตอนแรกของการประเมินหลักสูตรที่ผู้ประเมินจะต้องกำหนด มาตรฐานหรือจุดประสงค์ของหลักสูตร

P = Performance เป็นขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลจากผลการปฏิบัติ เพื่อนำมา เปรียบเทียบกับมาตรฐาน

C = Compare เป็นขั้นตอนนำมาตรฐานและผลการปฏิบัติมาเปรียบเทียบกัน

D = Discrepancy จากผลการเปรียบเทียบข้อมูลตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้ประเมิน จะทราบว่า มีช่องว่าง ตรงส่วนใดบ้างที่ทำให้ผลการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ Decision making เป็นขั้นตอนที่ผู้ประเมินจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่าควร จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลง อะไรบ้างจึงจะเหมาะสม

และหากพิจารณาความหมายการประเมินหลักสูตร คือ การรวบรวมและการศึกษา ข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบหลักสูตร และตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุเป้ำาหมาย ที่กำหนดไว้หรือไม่ ดังนั้นการประเมินหลักสูตรนั้นประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543 : 33 – 40)

1) การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร หมายถึง การทำให้กระบวนการใช้หลักสูตรกระจ่างทั้งในด้านระบบบริหารและการจัดการหลักสูตร การนิเทศกำกับ ดูแลและกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะการใช้หลักสูตรในระยะนี้ จะใช้ในภาพกว้าง มี กลุ่มเป้ำาหมาย สถานที่และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน การประเมินหลักสูตรระยะนี้จะได้ข้อมูลที่กว้าง

และเลิกเพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรได้ประการหนึ่ง การประเมินการเรียนการสอนจะรวมอยู่ในส่วนนี้ของการประเมินหลักสูตรด้วย

2) การประเมินระบบบริหารและการจัดการหลักสูตร ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรร่วมมือกับคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร วางแผนการประเมินร่วมกัน เพื่อดูแลความก้าวหน้าการใช้หลักสูตรเป็นระยะๆว่าจะประเมินในระยะเวลาใด ประเมินรวบยอดในช่วงใดของการใช้หลักสูตร โดยศึกษาข้อมูลของการวางแผนการประเมินก่อนการใช้หลักสูตร และการทดลองใช้หลักสูตรฉบับร่างมาเป็นพื้นฐานในการวางแผนการประเมิน ข้อจำกัดของการประเมินที่พบในการประเมินก่อนการใช้หลักสูตรนั้น สามารถแก้ไขได้หรือไม่ ในการประเมินหลักสูตรในระบะนี้ การกำหนดขอบข่ายของการประเมินจะเน้นเรื่องใด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะอธิบายความก้าวหน้าและนำมาใช้แก้ไขจุดบกพร่องของการใช้หลักสูตร เช่น การวางแผนการใช้หลักสูตร การกำหนดหรือจัดหาทรัพยากร การบริหารงบประมาณ การใช้หลักสูตร การฝึกอบรมเพิ่มเติมในระหว่างการใช้หลักสูตร สิ่งเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่จำเป็นมีอะไรบ้าง

3) การประเมินการจัดกระบวนการเรียนการสอนผู้บริหารและคณะกรรมการประเมินหลักสูตรจะต้องทำความเข้าใจถึงภารกิจและจุดเน้นของการประเมินส่วนนี้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในการใช้หลักสูตร แต่ไม่ได้หมายถึงการประเมินหลักสูตรทั้งหมดแต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการประเมินหลักสูตร ดังได้กล่าวแล้วว่าจุดนี้เป็นสิ่งสำคัญของการประเมินหลักสูตร การประเมินกระบวนการเรียนการสอนส่วนนี้จะต้องวางแผนและกำหนดขอบข่ายการประเมินให้รอบคอบ มีความชัดเจน ใช้วิธีการประเมินทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ สิ่งที่มีงเน้นการประเมิน ได้แก่ ผู้สอนมีความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้มากน้อยเพียงใด การนิเทศการสอนเพื่อช่วยเหลือผู้สอนมีคุณภาพ และได้รับการยอมรับจากผู้สอนมาน้อยเพียงไร การสนับสนุนจากฝ่ายบริหารด้านการจัดการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดการชั้นเรียนของผู้สอน การฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการสอน ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนทั้งทางด้านวิชาการและทักษะทางสังคม ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างดีเป็นระบบไม่เกิดความสับสน เมื่อมีความยุ่งยากหรือมีปัญหาในการเรียน จะได้รับการช่วยเหลือทันที สื่อและวัสดุการเรียนสนับสนุนเอื้ออำนวยต่อผู้เรียนและผู้สอน วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนชัดเจนเหมาะสม มีเครื่องมือวัดสำหรับผู้สอน ผลการประเมินสามารถอธิบายความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นเครื่องบ่งชี้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน และในภาพรวมการจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับหลักสูตร

4) การประเมินระบบการบริหารและวิธีการนิเทศกำกับดูแลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรผู้บริหารและคณะกรรมการประเมินหลักสูตรไม่ควรมองข้ามการประเมินจุดนี้ เพราะผลการประเมินส่วนนี้จะสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้ได้ผล สิ่งมีงเน้นประเมินได้แก่ การนิเทศจากภายนอกมีระบบและเป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรเพียงใด ผู้บริหารมีวิธีนิเทศภายในเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

อย่างไร และวิธีการใดทำให้การนิเทศได้ผล การนิเทศจากภายนอกและภายในประสานสอดคล้องสัมพันธ์กันทำให้เกิดผลการใช้หลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ ผู้สอนยอมรับและชอบวิธีการนิเทศจากภายในและภายนอกมากน้อยเพียงไร

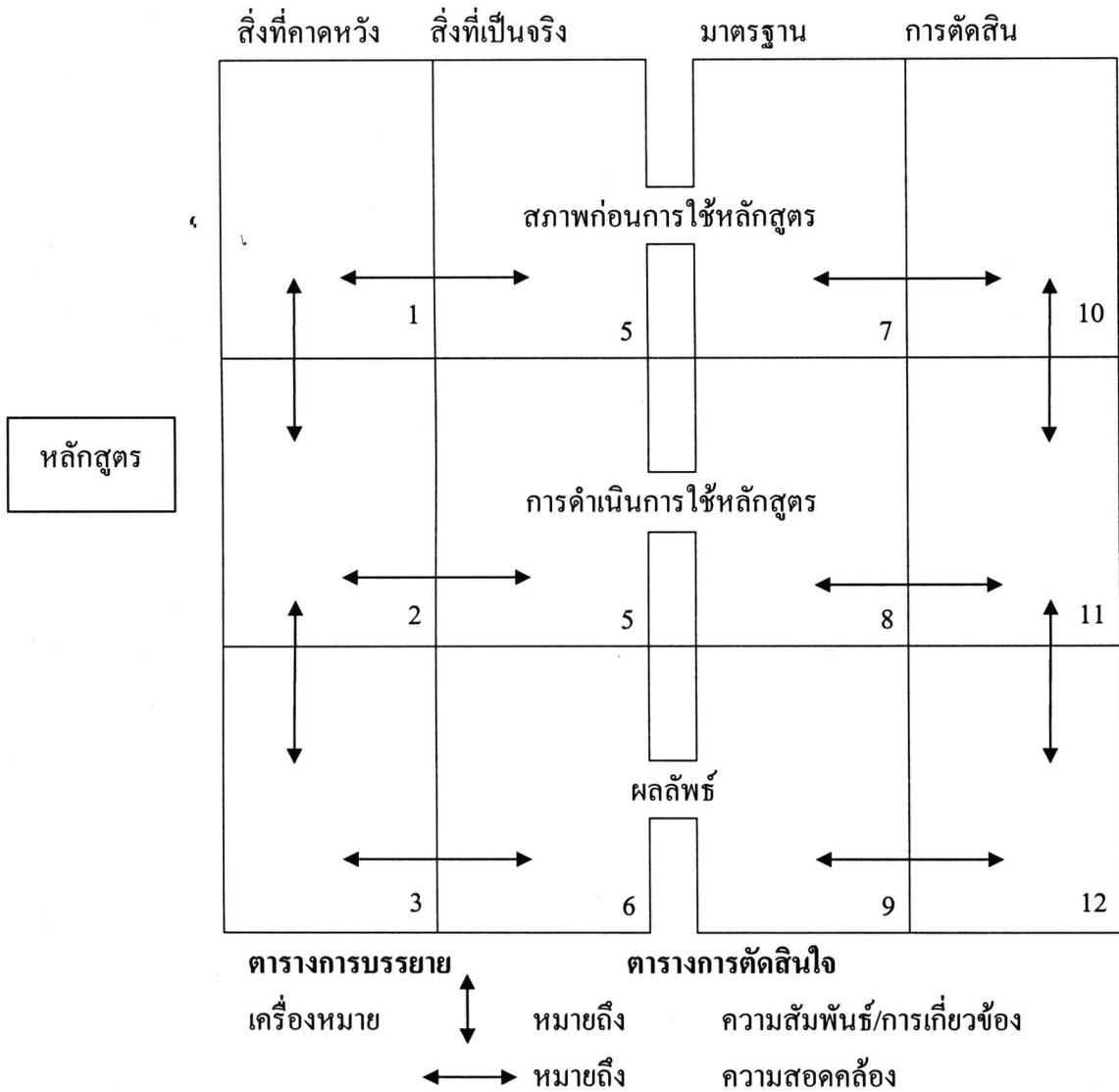
5) การประเมินผลผลิตของหลักสูตร คณะกรรมการประเมินหลักสูตรสามารถแบ่งการประเมินออกเป็นระยะและทำการประเมินย่อย เพื่ออธิบายพัฒนาการของผู้เรียนที่มีผลมาจากการใช้หลักสูตรในแต่ละช่วง รวมทั้งการประเมินรวบยอดเพื่อคุณภาพในช่วงสุดท้ายเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ทำกิจกรรมตามขั้นตอนครบกระบวนการใช้หลักสูตร นอกจากการประเมินผลผลิตของหลักสูตรโดยตรง คณะกรรมการประเมินหลักสูตรอาจจะสอบถามความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนว่ามีอะไร และมีแนวโน้มให้เกิดในเรื่องใดอีก

1.๑.4 ตัวแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion model) นั้น สเตค (Robert E. Stake) ได้เสนอบทความการประเมินเรื่อง “The Countenance of Education Evaluation” ลงพิมพ์ในวารสาร Teachers College Record ในปี ค.ศ.1967 สเตคได้ให้ความหมายการประเมินหลักสูตรว่าเป็นการบรรยาย (description) และการตัดสินคุณค่า (judgement) หลักสูตร การประเมินหลักสูตรเน้นความเข้าใจและความสำคัญการบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นจริง โดยเน้นว่าผู้ประเมินหลักสูตรจะต้องสามารถเก็บข้อมูลที่แท้จริงให้ได้เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีหลายวิธี ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจะต้องมีจุดมุ่งหมายว่าจะนำข้อมูลมาใช้เพื่ออะไร เขาเห็นว่าข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่จะนำมาเพื่อใช้อธิบายและตัดสินได้แก่ ลักษณะข้อมูล 3 ชนิดคือ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น (antecedents) กระบวนการ (transactions) และผลลัพธ์ (outcomes) และการเก็บข้อมูลทั้ง 3 ลักษณะนี้ ยังแยกศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ผลที่คาดหวังหรือตั้งใจ (intents) ผลที่เกิดขึ้นจริง (observation) มาตรฐานที่ใช้ (standards) และที่มาของการตัดสินคุณค่า (judgement) ของการประเมิน โดยข้อมูลที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรประกอบด้วย (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543 : 53 – 56)

1) ข้อมูลเชิงการบรรยาย นักประเมินหลักสูตรจะต้องสามารถบรรยายองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตร เช่น ความถนัด ผลสัมฤทธิ์ และสภาพแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้สามารถอธิบายองค์ประกอบของผู้เรียนจะต้องสามารถบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน เช่น บุคลิกภาพของผู้สอน วิธีการสอน ประสิทธิภาพทางการสอน เจตคติต่อการสอน ภูมิหลังของผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับการบรรยายอาจจัดเป็น 2 ประเภทคือ ข้อมูลที่มีส่วนกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือความตั้งใจและข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตพบจากการปฏิบัติจริง

2) ข้อมูลเชิงตัดสินใจ นักประเมินหลักสูตรนอกจากสามารถบรรยายข้อมูลทั้งสองประเภทที่มีความสัมพันธ์กันแล้วยังต้องสามารถตัดสินคุณค่าของหลักสูตรนั้นๆ ด้วย โดยใช้ข้อมูล

ประกอบการพิจารณาตัดสินว่า ส่วนใดดีส่วนใดไม่ดี มีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด มีจุดอ่อนจุดเด่นด้านใดบ้าง หรืออาจจะนำไปเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น โดยมีมาตรฐานใช้เกณฑ์ในการตัดสินดังกล่าวในตอนต้นว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศคจะค้ำนึ่งข้อมูลเชิงบรรยายและข้อมูลเชิงตัดสิน รวมทั้งการค้ำนึ่งถึงแหล่งที่จะได้มาของข้อมูลอีก 3 ด้านคือ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นหรือสภาพก่อนการใช้หลักสูตร 2) ข้อมูลที่ได้ขณะดำเนินการใช้หลักสูตร 3) ผลลัพธ์ของการใช้หลักสูตร ดังภาพประกอบที่ 6

ภาพประกอบที่ 6 แสดงรูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศค

ข้อมูลในตารางการบรรยายและการตัดสินใจในการประเมินมีรายละเอียดดังนี้ ช่องที่ 1 หมายถึง สภาพที่คาดหวังว่าจะต้องมีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตร โดยถือว่าเป็นสภาพที่เอื้ออำนวยให้เกิดผลตามที่คาดหวัง

ช่องที่ 2 หมายถึง กระบวนการที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในการดำเนินการการใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพบรรลุตามที่คาดหวัง

ช่องที่ 3 หมายถึง ผลที่คาดหวังว่าจะได้รับภายหลังจากการดำเนินงานการใช้หลักสูตร

ช่องที่ 4 หมายถึง ปัจจัยที่มีอยู่จริงก่อนการเริ่มใช้หลักสูตร

ช่องที่ 5 หมายถึง กระบวนการดำเนินงานการใช้หลักสูตรตามที่สังเกตได้จริงจากโครงการ

ช่องที่ 6 หมายถึง ผลผลิตที่ได้รับหลังจากการใช้หลักสูตรครบวงจรแล้ว

ช่องที่ 7 หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินสภาพก่อนการใช้หลักสูตรหรือปัจจัยเบื้องต้น

ช่องที่ 8 หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินกระบวนการดำเนินการ ใช้หลักสูตร

ช่องที่ 9 หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ประเมินผลผลิตของหลักสูตร

ช่องที่ 10 หมายถึง ผลการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินสภาพปัจจัยจากการเปรียบเทียบข้อมูลในช่องที่ 1, 4 กับเกณฑ์ในช่องที่ 7

ช่องที่ 11 หมายถึง ผลการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการดำเนินการใช้หลักสูตรเปรียบเทียบกับข้อมูลช่องที่ 2, 4 กับเกณฑ์ในช่องที่ 8

ช่องที่ 12 หมายถึง ผลการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรจากการเปรียบเทียบข้อมูลในช่องที่ 3, 6 กับเกณฑ์ในช่องที่ 9

ในช่องที่ 1 ถึง 6 นักประเมินหลักสูตรต้องพิจารณาข้อมูลใน 2 แนวคือ

1) แนวตั้ง ได้แก่ ช่องที่ 1, 2, 3 และ 4, 5, 6 ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อพิจารณาว่าสิ่งที่นำเข้าเอื้ออำนวยต่อประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรหรือไม่ และทำให้ผลการใช้หลักสูตรสัมพันธ์กับปัจจัยเบื้องต้นและกระบวนการหรือไม่

2) แนวนอน ได้แก่ ช่อง 1, 4, 2, 5 และ 3, 6 ซึ่งจะต้องสอดคล้องกันเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่คาดหวังหรือไม่ ถ้าไม่สอดคล้อง จะต้องปรับปรุงในส่วนใด ถ้าพิจารณาทั้งพบที่มีความสัมพันธ์กันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน แสดงว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้

และหากพิจารณาถึงการประเมินผลของหลักสูตรซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการจัดทำแผนหลักสูตร สามารถใช้แนวทางตามหลักการพื้นฐานของไทย์เลอร์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ (วิชัย ต้นศิริ. 2549 : 235 – 237)

- 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
- 2) การกำหนดประสบการณ์เรียนรู้
- 3) การรวบรวมประสบการณ์ให้เป็นแผนรวม
- 4) การประเมินผล

หลักการพื้นฐาน 4 ประการนี้ ต่อมา ฮิลดา ทาบา ได้นำมาขยายความให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในหนังสือ Curriculum Development, Theory and Practice (ค.ศ. 1962) ฮิลดา ทาบา ได้กล่าวถึงความต้องการให้มีทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาหลักสูตรที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ผลงานในช่วง 15 ปี หลังสงครามโลก จึงตกผลึกออกมาเป็นทฤษฎีตามหนังสือดังกล่าว แนวทางของทาบา โดยหลักการทั่วไป สอดคล้องกับไทย์เลอร์ เริ่มต้นด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์จากพื้นฐานของแหล่งข้อมูลและความคิด 4 ประการ ประกอบด้วย

1) ประการแรก จะต้องตั้งคำถามว่า สังคม และวัฒนธรรมต้องการอะไรในปัจจุบัน และอนาคต เพราะการจัดการเรียนรู้ต้องตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม เช่นเราอยู่ในยุควัฒนธรรมเทคโนโลยี หลักสูตรก็ต้องตอบสนองต่อปัญหาสมัยนี้ หรือเราอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์โลกเริ่มแคบลง กลายเป็นหมู่บ้านโลก หลักสูตรก็ต้องตอบสนองต่อสภาพสังคม-วัฒนธรรมใหม่

2) ประการที่สอง เนื่องจากหลักสูตร คือแผนเพื่อการเรียนรู้ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก จึงมีความสำคัญ

3) ประการที่สาม เนื้อหาวิชาความรู้ หรือ โครงสร้างของสาขาวิชาต่างๆ ก็เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้

4) ประการที่สี่ คือ ปรัชญาการศึกษา และสังคม เป็นตัวแปรที่ถ่วงถ่วงหรือกำกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

โดยสรุป การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นภารกิจแรกของการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงแหล่งข้อมูลและความคิด 4 ประการ ซึ่งแสดงเป็นรูปไดอะแกรมก็จะมีลักษณะดังภาพประกอบที่ 7

ภาพประกอบที่ 7 แสดงแหล่งข้อมูลและความคิด 4 ประการของการประเมินผลของหลักสูตร

ปฏิสัมพันธ์ของ 4 ระบบ คือการผสมผสานของ 4 ระบบ คือ พื้นฐานของการสร้างวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการเรียนรู้ จะไม่ขอขยายความในทุกๆ ประเด็น เพราะได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นไว้ว่า ทาบาให้ความสำคัญต่อเนื้อหาวิชาหรือองค์ความรู้ของวิชามากกว่าในหนังสือหลักพื้นฐานของไทย์เลอร์

1.10 การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา

การศึกษาของประเทศครั้งสำคัญที่สุดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นอกจากจะก่อให้เกิดการปฏิรูประบบการศึกษา การบริหารจัดการ และการเรียนรู้การสอนโดยทั่วไปแล้วยังปรากฏสาระสำคัญที่จะนำสู่การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ดังนี้ (วินัย วีระวัฒนานนท์. 2543 : 22 – 24)

1) ความมุ่งหมายและหลักการ หลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2) กระบวนการเรียนรู้ ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง

3) ความต่อเนื่องในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นอย่างต่อเนื่อง

4) สาระในการศึกษา การจัดการศึกษาต้องเน้นทั้ง ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการ ในเรื่องต่อไปนี้

4.1) ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก

4.2) ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคม และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4.3) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- 4.4) ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
- 4.5) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
- 4.6) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
- 4.7) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
- 5) ความสมดุลของสาระของหลักสูตร หลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้สมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม และเน้นพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูง และการคนคว่า เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม
- 6) การจัดการการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องดำเนินการดังนี้
- 6.1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดย
- 6.2) คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 6.3) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- 6.4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เรียนรู้จากกรณีจริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
- 6.5) การผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างเป็นส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
- 6.6) การจัดการบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้
- 7) ส่งเสริมความสามารถในการใช้การวิจัยส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้
- 8) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่
- 9) ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนรู้ตามศักยภาพ

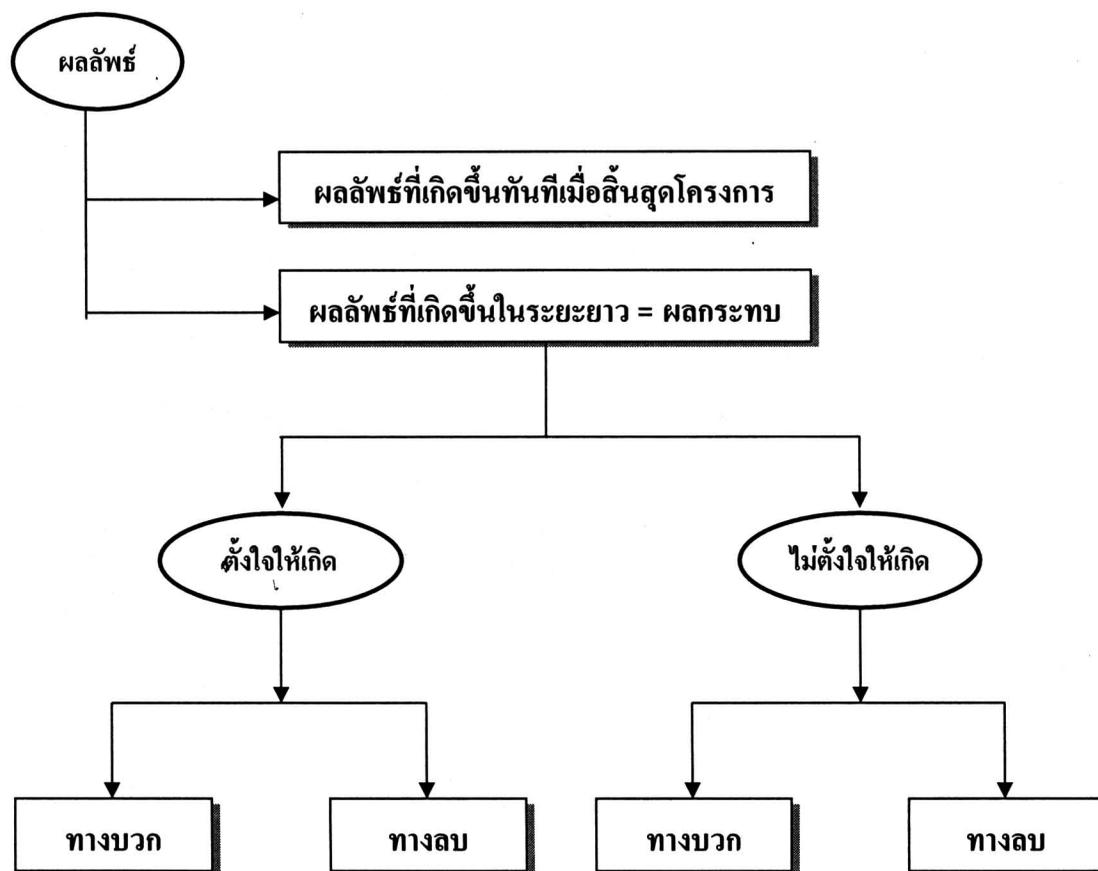
10) การพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และให้มีความรู้ และทักษะเพียงพอในการใช้เทคโนโลยีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องเพิ่มขึ้นตลอดชีวิต

1.11 การประเมินผลกระทบของหลักสูตร

สมพร แสงชัยและสมพร เกิดแก้ว ได้กล่าวถึงผลกระทบว่าเป็นผลของการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานออกไป บางครั้งผลกระทบอาจเกิดขึ้นต่อเมื่อได้จบหรือสิ้นสุดการดำเนินการนั้นๆ ไปช่วงหนึ่งแล้ว เป็นผลที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลและชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการเกษตร ซึ่งมีผลมาจากการอ่านเอกสารหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับประเพณี และวัฒนธรรม เป็นผลมาจากการฝึกอบรมหรือการแนะนำให้มีการรวมกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อมผลกระทบหรือความสำคัญเหล่านี้อาจเป็นผลทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง การบริหารหรือทางนิเวศวิทยาก็ได้ (วสันต์ รัตนากร. 2541 : 42)

โกวิท ประมวลพฤษย์ ได้กล่าวถึงผลกระทบของโครงการว่าเป็นขั้นตอนที่จัดทำขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการในลักษณะรวบยอด โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการประเมิน เมื่อเริ่มต้นโครงการ ในส่วนการประเมินสภาพแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องประเมินซ้ำกับสภาพแวดล้อมเดิม เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งใดบ้างที่เปลี่ยนแปลง ถ้าในช่วงเวลาดำเนินการไม่มีเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นแล้วย่อมยึดถือได้ว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากโครงการซึ่งเป็นผลกระทบของโครงการนั่นเอง (วสันต์ รัตนากร. 2541 : 42)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และนิคม ดังคะพิภพ ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึงผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งมั่น ต้องการให้เกิดขึ้นหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ผลกระทบยังแบ่งตามทิศทางเป็นผลกระทบทางบวกกับผลกระทบทางลบ โดยสรุปความหมายและประเภทของผลกระทบแสดงได้ดังภาพประกอบที่ 8 (วสันต์ รัตนากร. 2541 : 42 – 43)

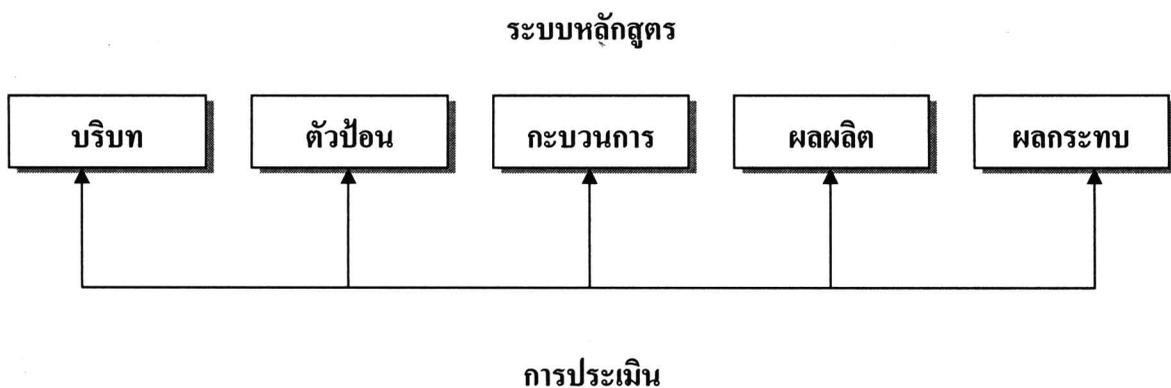
ภาพประกอบที่ 8 แสดงความหมายและประเภทของผลกระทบการประเมินหลักสูตร

ลักษณะของการศึกษาผลกระทบจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกเกี่ยวกับการยุติ หรือล้มเลิกการดำเนินงาน หรือดำเนินการต่อไป โดยปรับขยายเป็นบางส่วน อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ตาม ตามผลกระทบของโครงการเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาวในสภาพธรรมชาติของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นการยากมากที่จะแยกผลกระทบของโครงการ จะต้องแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างผลลัพธ์กับโครงการด้วย จากการศึกษาความหมายของผลกระทบของโครงการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญของผลกระทบได้ว่า ผลกระทบนั้นเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์ที่ตั้งใจให้เกิดในทางบวกและทางลบ ผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม และผลดังกล่าวที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล ชุมชนและสังคม และหากพิจารณาถึงการประเมินหลักสูตรมีรูปแบบและวิธีการหลายอย่าง แต่เมื่อวิเคราะห์ดูการที่จะเลือกรูปแบบใดและวิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความสามารถของผู้ประเมินที่มีอยู่ รวมทั้งอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และงบประมาณค่าใช้จ่าย เป็นต้น แต่การประเมินไม่ควรเน้นที่รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ จำเป็นจะต้องนำทุกวิธีการมาใช้ในการประเมินผล เพื่อให้การประเมินหลักสูตรมีความสมบูรณ์ โดยครอบคลุมทุกแง่มุม และผลจากการวัดในแง่มุมต่างๆของสิ่งที่ประเมินจะนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาอันนี้เป็นอย่างไร

มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุง หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ การประเมินผลนั้น ไม่ควรเพียงแต่จะทราบผลต่างๆ ไปเท่านั้น ควรจะประเมินผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย การประเมินผลกระทบมักจะมีการประเมินหรือการศึกษาวิเคราะห์กัน เมื่อการดำเนินโครงการหรือหลักสูตรนั้นๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว สำเร็จไปถึงระยะที่จะคาดว่าจากการดำเนินโครงการหรือหลักสูตรนั้น นอกจากได้ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการหรือหลักสูตร รวมทั้งผลสำเร็จอาจก่อให้เกิดผลพิเศษอื่นใดตามมา เป็นการค้นหาว่าการดำเนินงานและความสำเร็จของโครงการหรือหลักสูตรนั้นมี ผลกระทบต่อสิ่งอื่นๆ อย่างไรบ้าง ก่อให้เกิดผลพลอยได้หรือผลพลอยเสีย หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งอื่น เช่น ความเชื่อ ความนิยม มติมหาชน การพิจารณาตัดสินใจในแนวทางใหม่ๆ วิธีการปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตใหม่ ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างใดหรือไม่ เป็นต้น (วสันต์ รัตนากร. 2541 : 43 – 44)

และเมื่อพิจารณารูปแบบการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร รูปแบบที่ผสมผสานแนวความคิดจากรูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรในแบบต่างๆ โดยได้แสดงลำดับขั้นของการประเมินดังนี้ (วสันต์ รัตนากร. 2541 : 44 – 47)

1) ด้านที่จะต้องประเมินจะต้องประเมินองค์ประกอบในระบบหลักสูตร และส่วนเกี่ยวข้องดังแสดงในภาพประกอบที่ 9

ภาพประกอบที่ 9 แสดงด้านที่จะต้องประเมินของหลักสูตร

องค์ประกอบในระบบหลักสูตรที่จะประเมินได้แก่ ตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต ส่วนที่เกี่ยวข้องที่ต้องประเมินได้แก่ บริบท และผลกระทบ

1.1) การประเมินบริบท (Context evaluation) เป็นการประเมินเพื่อทราบความต้องการส่วนบุคคล ปรัชญาและนโยบายการศึกษา ลักษณะวัฒนธรรมและสภาพของท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาในการกำหนด จุดประสงค์รายวิชา จุดประสงค์ของหลักสูตร

1.2) การประเมินตัวป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับลักษณะและสถานภาพของครู นักเรียน อุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนการสอน สิ่งอำนวยความสะดวกการวางแผนโดยพิจารณา 2 ลักษณะ ตามแนวคิดของสเตค กล่าวคือ พิจารณาความสัมพันธ์กับกระบวนการและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างตัวป้อนที่คาดหวังหรือที่ได้วางแผนไว้กับที่เกิดขึ้นจริงและกับเกณฑ์มาตรฐาน

1.3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน การบริหารหลักสูตร โดยพิจารณา 2 ลักษณะ ตามแนวคิดของสเตค กล่าวคือ พิจารณาความสัมพันธ์กับตัวป้อนและผลผลิต และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างกระบวนการที่คาดหวังหรือที่ได้วางแผนไว้กับกระบวนการที่ใช้จริง และกับเกณฑ์มาตรฐาน

1.4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนตามจุดประสงค์ของหลักสูตรควรประเมินให้ครบทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ประเมินทั้งในขณะที่ใช้หลักสูตร (ประเมินตามจุดประสงค์ย่อย) และประเมินเมื่อจบการเรียน (ประเมินตามจุดประสงค์ปลายทาง) โดยพิจารณา 2 ลักษณะ ตามแนวคิดของสเตค กล่าวคือ พิจารณาความสัมพันธ์กับตัวป้อนกับกระบวนการ และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างผลผลิตที่คาดหวัง หรือที่ได้วางแผนไว้กับผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง และกับเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้แล้วควรประเมินติดตามผล (Follow Up Study) หลังจากผู้ศึกษาจบออกไปทำงานอีกด้วย

1.5) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลผลิตของหลักสูตรต่อสังคม ซึ่งจะช่วยตอบคำถามที่ว่าหลักสูตรนั้นได้ช่วยแก้ปัญหาของชาติ หรือของสังคมหรือไม่ ช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับสถาบันที่รับผิดชอบหรือไม่ ช่วยให้เกิดการพัฒนาความรู้ วิชาการต่างๆ หรือไม่ เป็นต้น

1.12 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ คุณลักษณะที่บัณฑิตทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้ประสบการณ์เหมือนกัน ซึ่งจะครอบคลุมจุดมุ่งหมายหรือความคาดหวังส่วนใหญ่ของสังคม และคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่บัณฑิตแต่ละคนจะนำไปใช้ประกอบอาชีพของตนเอง คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย (เสริมศรี ไชยสร, สุรพล บัวพิมพ์ และ สุนทรีย คนเที่ยง 2543 : 31 – 35)

1.12.1 ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตระดับปริญญาตรีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานมาแล้วจำเป็นต้องได้รับประสบการณ์ที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสนใจในเรื่องที่จำเป็นต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมเพื่อจรรโลงคุณค่าของมนุษยชาติ ในระดับที่มีความลึกซึ้งมากกว่าในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประสบการณ์ดังกล่าวจะให้ความรู้ความเข้าใจ พัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดและทักษะเพื่อการดำรงชีวิต ร่วมกันในสังคม ด้วยสติ และด้วยความมีวัฒนธรรม

1.12.2 ความรู้ความเข้าใจในชีวิตและสังคม นอกจากจะให้ความรู้ความเข้าใจในระบบและความเข้าใจในระบบและความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของชุมชนท้องถิ่นและโลก ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตแล้ว ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ที่สร้างเสริมความเข้าใจในความคิดคู่แข่งที่มักจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของบุคคล หรือสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นในชีวิตประจำวัน ในชีวิตการทำงาน หรือในการกำหนดความสำคัญของการดำเนินการต่างๆ ตัวอย่างความคิดคู่แข่งเหล่านี้ ได้แก่

ความร่วมมือ	↔	การแข่งขัน
ความทันสมัย	↔	การอนุรักษ์
ความมีเอกภาพ	↔	ความแตกต่างหลากหลาย
ความเป็นสากล	↔	การแสวงหาเอกลักษณ์
		การเน้นภูมิปัญญาไทย/ท้องถิ่น
ความรู้เชิงทฤษฎี	↔	ความสามารถในการปฏิบัติ
ความกว้างขวางครอบคลุม	↔	ความลุ่มลึกของสาระ
โอกาสให้ผู้เรียนเลือกด้วยตนเอง	↔	เงื่อนไขข้อกำหนดของสถาบัน
การหล่อหลอมซึมซับทางวัฒนธรรมและสังคม	↔	ความมีอิสระซึ่งอาจทำให้เกิด
การคิดแบบแยกส่วน (fragmentation)	↔	ความแปลกแยกจากสังคม
		การคิดแบบบูรณาการ หรือ สหวิทยาการ (Integration)

สิ่งเหล่านี้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรควรต้องนำมาพิจารณา เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้มีประสบการณ์อย่างสมดุล เหมาะสม มากน้อยตามเหตุปัจจัย ทั้งนี้ทั้งนั้นเป็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับ คุณภาพของบัณฑิตที่พึงประสงค์ในปัจจุบันว่า ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาตรี ควรได้เรียนรู้เพื่อเข้าใจและมีประสบการณ์ทั้งที่เป็นความคิดคู่แข่งข้างต้น โดยบัณฑิตควรมีทักษะ ดังนี้

1) ทักษะการเรียนรู้และการสื่อสาร (Learning and communication skills)

1.1) ความสามารถในการใช้ภาษา (Language skills) ความสามารถในการอ่านและเขียน การรู้จักฟังผู้อื่น การรู้จักแลกเปลี่ยนความคิด และการคิดร่วมกัน การนำเสนอความคิด หรือ ผลงาน

1.2) ความสามารถในการแสวงหาความจริงทั้งในเรื่องของมนุษย์และเรื่องของวิทยาศาสตร์ด้านต่างๆ (Truth-seeking skills) ความสามารถในการใช้แหล่งข้อมูล หรือแหล่งวิทยาการ ความสามารถในการค้นคว้าวิจัย

1.3) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (Computer literacy) เพื่อการสืบค้นข้อมูล เพื่อนำเสนอข้อมูลความคิดหรือผลงาน

1.4) ความสามารถเรียนรู้ทำงานอย่างอิสระ (Independent learning)

1.5) ความสามารถทำงานเป็นทีม (Team work)

1.6) ความสามารถจัดการเวลาของตนเอง (Time management)

1.7) ความสามารถวางแผน ประเมินและปรับปรุงตนเอง และการทำงาน รวมทั้งผลงานของตนเอง (Planning and evaluation skills)

2) ทักษะการคิดและการเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก

2.1) การคิดวิเคราะห์ข้อมูลความคิดอย่างจริงจัง (Analysis)

2.2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือวิพากษ์วิจารณ์ (Critical thinking)

2.3) การคิดแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary thinking)

2.4) การคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking)

2.5) การคิดแบบไตร่ตรองหรือสะท้อนย้อนทวน (Reflective thinking)

2.6) ความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ปัญหาและการคิดแก้ปัญหา (Problem-solving)

2.7) การรู้จักตั้งประเด็นและตั้งคำถาม (Issue-raising and questioning)

2.8) ความสามารถเปรียบเทียบเชื่อมโยงข้อมูลความคิด (Comparing and linking ideas)

2.9) ความสามารถพิจารณาข้อขัดแย้งทางความคิด (Examining conflicts)

2.10) ความสามารถใช้หลักการหรือทฤษฎีในการวิเคราะห์ (Using principles)

2.11) ความสามารถสรุปจากหลักฐานข้อมูล (Making conclusion)

2.12) ความสามารถสร้างความหมายให้กับข้อมูลความคิด (Making meaning of ideas)

3) คุณลักษณะที่ต้องบ่มเพาะ

3.1) ความมีคุณธรรม จริยธรรม (Virtues & Ethics)

3.2) ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน (Learning motivation)

3.2.1) ความมีจิตวิสัย

3.2.2) ความมีอิสระในการแสวงหาความรู้

3.3) ความมีจิตสำนึกต่อสาธารณะหรือส่วนรวม (Public consciousness)

3.3.1) การมีจิตบริการ

3.3.2) การมุ่งพัฒนาส่วนรวม

- 3.4) ความมีวัฒนธรรมในการทำงานจริงจัง (Culture of work)
- 3.5) ความสามารถชี้นำสังคม (Leadership)
- 3.6) ความกล้าหาญทางวิชาการ (Academic courage)
- 3.7) พลังตั้งใจมั่น (Will-power)
- 3.8) ความเปิดกว้างต่อข้อมูลความคิด (Openness)
- 3.9) ความรับผิดชอบต่อพันธกิจ (Commitment)
- 3.10) ความสามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง (Adaptability)
- 3.11) ความสามารถยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ด้วยหลักฐานข้อมูล (Flexibility)
- 3.12) ความมีอิสระทางความคิด (Autonomy of thought)

1.12.3 ความรู้ความสามารถเฉพาะทาง เป็นหลักทฤษฎีและการปฏิบัติในวิชาชีพที่ผู้เรียนเลือกเรียน เพื่อจะนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคต

2. หลักสูตรของคณะบริหารธุรกิจ พุทธศักราช 2548

หลักสูตรของคณะบริหารธุรกิจ พุทธศักราช 2548 (ในการวิจัยครั้งนี้เป็นฉบับปรับปรุง) ซึ่งเป็นการจัดการการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 2 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต 4 ปีและ 2 ปี (ต่อเนื่อง) มีจำนวน 5 สาขาวิชา ประกอบด้วยสาขาวิชาการบัญชี สาขาวิชาการจัดการ สาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ และสาขาวิชาระบบสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์ โดยมีโครงสร้างหลักสูตร ดังนี้

2.1 หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (4 ปี)¹

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	134 หน่วยกิต
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	32 หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6 หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาภาษา	12 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	9 หน่วยกิต
1.5 กลุ่มวิชาพลศึกษาหรือนันทนาการหรือกิจกรรม	2 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	96 หน่วยกิต
2.1 กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ	45 หน่วยกิต
2.2 กลุ่มวิชาชีพบังคับ	36 หน่วยกิต

¹ รายละเอียดเนื้อหาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (4 ปี) บรรจุไว้ในภาคผนวกของเล่มวิจัย

2.3 กลุ่มวิชาชีพเลือก	15 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	6 หน่วยกิต
	รวม 134 หน่วยกิต
2.2 หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (2 ปี) ¹	
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	72 หน่วยกิต
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	15 หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาภาษา	6 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์	3 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	54 หน่วยกิต
2.1 กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ	15 หน่วยกิต
2.2 กลุ่มวิชาชีพบังคับ	36 หน่วยกิต
2.3 กลุ่มวิชาชีพเลือก	3 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	3 หน่วยกิต
	รวม 72 หน่วยกิต

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524) ได้ศึกษาประเมินผลหลักสูตรครุศาสตร์ศึกษบัณฑิตสาขาวิทยาการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2522 โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป พบว่าผลการประเมินบริบท ด้านวัตถุประสงค์ทั่วไปชัดเจนดีมีการระบุวัตถุประสงค์ เฉพาะวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะมีความสอดคล้องกันดีทุกข้อ ด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ เนื้อหาสาระในด้านจำนวนและสัดส่วนไม่เหมาะสมเฉพาะการกำหนดรายวิชาทางจิตวิทยาการศึกษาน้อยและกระจายเกินไป ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น นิสิตที่เรียนสาขานี้มีประสบการณ์เป็นอาจารย์พอสมควรส่วนใหญ่มีพื้นความรู้ทางจิตวิทยา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับปริญญาตรี และโทอยู่ในระดับปานกลางความถนัดเชิงวิชาการและความรู้ทางภาษาอังกฤษอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ด้านอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามเกณฑ์และปฏิบัติงานสอนมากกว่าเกณฑ์ในอุดมศึกษา 6 หน่วยกิตต่อภาคเรียน ควบคุมวิทยานิพนธ์ไม่เกิน 5 เล่ม ต้องรับ

¹ รายละเอียดเนื้อหาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (2 ปี) บรรจุไว้ในภาคผนวกของเล่มวิจัย

ภาระหน้าที่นิเทศ ประสพการณ์ในระดับวิชาชีพพระดับปริญญาตรี และค้นคว้าวิจัยและให้บริการต่อชุมชนค่อนข้างต่ำ ผลการประเมินกระบวนการ ด้านการบริหารหลักสูตรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้านกระบวนการเรียนการสอน นิสิตและอาจารย์ไม่ทราบปรัชญาของบัณฑิตศึกษาอย่างเด่นชัด ขาดแคลนหนังสือตำราและห้องเรียนไม่มีคุณภาพ นิสิตและอาจารย์ยอมรับการสอนแบบกลุ่มเล็กที่มีการอภิปราย การสอนของอาจารย์มีประสิทธิภาพต่ำ โดยเฉพาะในเรื่องไม่มีการประเมินผล การสอนเทคนิคการสอนไม่เหมาะสม ไม่ได้ใช้หลักจิตวิทยาในการสอน เนื้อหาไม่ทันสมัยอาจารย์ไม่ทุ่มเทให้การสอนอย่างเต็มความสามารถ ผลการประเมินผลผลิต การผลิตบัณฑิตผลิตได้ต่ำกว่าแผน ร้อยละ 85 การศึกษาตลอดหลักสูตรใช้เวลามากกว่าที่ควรจะเป็น บัณฑิตที่จบรุ่นแรกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

พรทิพย์ อัจฉรงค์ (2526) ได้ประเมินหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2525 โดยใช้รูปแบบชิปโมเดล พบว่าผลการประเมินสภาวะแวดล้อม ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายทั่วไปมีลักษณะของจุดมุ่งหมายที่ดีสอดคล้องกับปรัชญาศึกษาของหลักสูตรและ จุดมุ่งหมายเฉพาะของรายวิชาด้านเนื้อหาสาระในหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระบางส่วนมีความซ้ำซ้อนกันอยู่บ้าง ซึ่งควรพิจารณาปรับปรุงผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านผู้เข้ารับการอบรม มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในสูตรซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มีความเหมาะสม ด้านบุคลากรมีความพอดี ด้านอุปกรณ์และสิ่งแวดล้อมประกอบการเรียนการสอน อุปกรณ์มีเพียงที่จะอำนวยความสะดวกแต่ยังมีบริการบางส่วนที่ควรปรับปรุง เช่น ห้องสมุด ด้านการวางแผนการดำเนินงานหลักสูตรมีการวางแผนตลอดการอบรมอย่างมีระบบ ผลการประเมินกระบวนการ การดำเนินการหลักสูตรโดยทั่วไปอย่างมีระเบียบแผนด้านการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น เป็นที่น่าพอใจของผู้เข้ารับการอบรมการบริการสวัสดิการต่างๆ ยังมีบางประการที่ควรปรับปรุง ผลการประเมินผลผลิตผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ทางวิชาการและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะทาง

สุทัศน์ วิวัฒน์ปฐพี (2527) ได้ทำการประเมินหลักสูตรกายภาพบำบัดคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้รูปแบบชิป พบว่าการประเมินบริบทด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความชัดเจนเป็นที่เข้าใจดีมีความเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันโดยทั่วๆ ไปอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ขาดการนำไปปฏิบัติได้จริงด้าน โครงสร้างของหลักสูตรเน้นทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติด้านเนื้อหาสาระสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ไม่สอดคล้อง 3 ข้อ ไม่มีวิชาให้เรียนตามวัตถุประสงค์เกี่ยวกับความสามารถทางการจัดระเบียบและบริหารงานทางด้านกายภาพบำบัดและวัตถุประสงค์ทางด้านบุคลิกภาพ คุณธรรมและจรรยาบรรณ มีเนื้อหาเรียนจริงแต่ไม่มีหน่วยกิต และเนื้อหาวิชาต่างๆ มีความซ้ำซ้อนกันอยู่บ้าง การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ด้านอาจารย์ผู้สอนทำหน้าที่วิจัยและบริการวิชาการค่อนข้างต่ำ ส่วนสัดส่วนวุฒิจรุ-อาจารย์ประจำต่ำกว่าเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย ด้านอุปกรณ์การ

เรียนการสอน ตำรา และ อาคารสถานที่เรียนโดยทั่วไปมีไม่เพียงพอกับความต้องการและจำนวนผู้เรียน การประเมินกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ มีการจัดกิจกรรมน้อยมาก การประเมินผลผลิต หัวหน้าผู้รับผิดชอบของนักรายภาพบำบัดเห็นว่าบัณฑิตของหลักสูตรมีคุณภาพดีแต่ยังต่ำกว่าที่พึงประสงค์

มยุรี พลางกูร (2529) ได้ทำการประเมินหลักสูตรแพทยศาสตร์ของวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า โดยใช้รูปแบบการประเมินชิป พบว่า องค์ประกอบทางด้านสภาพแวดล้อม ในเรื่องสถานที่ตั้งห้องสมุด และเวลาในการเปิดทำการประกอบเลี้ยง (โภชนาการ) ห้องประชุมและห้องส้วม และการบริการจัดการจ้างมีความเหมาะสม องค์ประกอบด้านปัจจัยเบื้องต้น ยังพบข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับนักเรียนเข้าศึกษาการพิจารณาคัดเลือกอาจารย์ การพัฒนาอาจารย์ ยังขาดเจ้าหน้าที่สายงานบริการที่ทำงานเต็มเวลา ขาดอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญ คือ ผู้ป่วยบางประเภทมีไม่เพียงพอให้นักเรียนฝึกปฏิบัติได้ องค์ประกอบด้านกระบวนการ ที่จัดยังมีข้อบกพร่อง ผู้สำเร็จการศึกษาแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาสาธารณสุขได้ไม่สามารถทำวิจัยได้ ด้านผลผลิตปริมาณของบัณฑิต มีไม่เพียงพอกับการของกองทัพ บัณฑิตยังมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานของแพทย์สภบางประการ เช่น การคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจกรณีผู้ป่วยฉุกเฉิน หักลดทางการแพทย์บางอย่าง และจริยธรรมที่พึงปรารถนาคุณภาพของบัณฑิตมีคุณภาพไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของทางวิทยาลัยเกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐาน การทำวิจัยและลักษณะการเป็นผู้นำบางประการ

เกษกานดา สุภาพจน์ (2533) ได้ทำการประเมินหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต วิชาเอกธุรกิจศึกษา – การเลขานุการ ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลพุทธศักราช 2529 ในด้านความมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน วัสดุหลักสูตร สถานที่เรียน กระบวนการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างได้แก่อาจารย์ผู้สอน 23 คน นักศึกษา 20 คน ผู้สำเร็จการศึกษา 32 คน และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา 16 คน โดยวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยสรุปว่า ด้านความมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสอดคล้องตามแนวการจำแนกความมุ่งหมายทางการศึกษา ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย แต่เน้นทักษะพิสัยและพุทธิพิสัยมากกว่าจิตพิสัย การใช้ภาษาของความมุ่งหมายบางข้อไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ในด้านโครงสร้างของหลักสูตรควรปรับปรุงจำนวนหน่วยกิตวิชาเอก ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายเป็นส่วนใหญ่ มีบางรายวิชาขาดเนื้อหาด้านจิตพิสัยและบางรายวิชาซ้ำซ้อนกัน ด้านสื่อการเรียนการสอน วัสดุหลักสูตร และสถานที่เรียนยังไม่เหมาะสม อุปกรณ์การเรียนการสอนบางประเภทมีคุณภาพค่อนข้างน้อยและไม่เพียงพอ ตำรามีจำนวนน้อย ไม่ทันสมัย ด้านกระบวนการเรียนการสอนจำนวนผู้สอนมีน้อยผู้บริหารควรให้ความสนใจ และทำความเข้าใจกับการเรียนการสอนในวิชาเอกมากขึ้น

ด้านการเรียนของนักศึกษา มีความเหมาะสมปานกลาง การวัดและประเมินผลโดยส่วนรวมมีความเหมาะสม แต่ควรปรับปรุงการวางแผนการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน และควรมีความยุติธรรมในการวัดและประเมินผลส่วนในด้านประสิทธิภาพของผู้สำเร็จการศึกษา โดยส่วนรวมมีความเหมาะสมมาก การปฏิบัติงานเป็นที่พอใจของผู้บังคับบัญชา แต่ควรปรับปรุงทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ การใช้เครื่องใช้สำนักงาน และเน้นการปลูกฝังจรรยาบรรณทางอาชีพให้มากขึ้น

สุมิสา วิสัยรักษ์ (2540) การศึกษาวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อการใช้หลักสูตรศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาตรี ในสถาบันราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ เกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน การเตรียมความพร้อมของบุคลากร การเตรียมสื่อการเรียนการสอนและอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล การเรียนการสอน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอน โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ในสถาบันราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จำนวน 111 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนค่าตามแบบของลิเคิร์ต และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง ปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอส พี เอส เอส/พีซี (Statistical Package for Social Sciences/PC หรือ SPSS/PC) นำเสนอข้อมูลในรูปของค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

- 1) ด้านการจัดทำแผนการสอน ผู้บริหารได้ปฏิบัติในการใช้หลักสูตรศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาตรี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) ด้านการเตรียมความพร้อมของบุคลากร ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติในการใช้หลักสูตรศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาตรี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
- 3) ด้านการเตรียมสื่อการเรียนการสอนและอาคารสถานที่ ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติในการใช้หลักสูตรศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาตรี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
- 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารได้ปฏิบัติในการใช้หลักสูตรศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาตรี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนโดยปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 5) ด้านการประเมินการเรียนการสอน ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนได้ปฏิบัติในการใช้หลักสูตรศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ ระดับปริญญาตรี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ทิวาพร กาญจนราช และคณะ (2544) ได้ทำการประเมินหลักสูตรเภสัชศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2536) ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน 1) ความเหมาะสมและความทันสมัยของวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรต่อบริษัทปัจจุบัน 2) ความพร้อมและความเหมาะสมของปัจจุบันนำเข้าสู่การผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ในสถานการณปัจจุบัน 3) การใช้หลักสูตร 4) ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ข้อมูลที่ใช้เพื่อการประเมินมีทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิเก็บข้อมูลบุคคล 6 กลุ่มนี้คือ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความเข้าใจด้าน การศึกษาและวิชาชีพรวมทั้งทางของวิชาชีพเภสัชกรรมจำนวน 19 คน 2) อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นทุกคน 3) นักศึกษาชั้นปีที่ 2-5 ของปีการศึกษา 2542 ทุกคน 4) บัณฑิตหลักสูตร เภสัชศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2536) รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 ทุกคน 5) ผู้บังคับบัญชา ของบัณฑิตฯ ในข้อ (4) 6) เพื่อนร่วมงานของบัณฑิตในข้อ (4) การเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิใช้วิธี สัมภาษณ์ ส่วนข้อมูลจากประชากรกลุ่มอื่นๆ ใช้วิธีทอแบบสอบถาม อัตราการตอบแบบสอบถามกลับ อาจารย์ในคณะฯ เท่ากับร้อยละ 60.78 (28 คนจาก 45) อัตราการตอบแบบสอบถามกลับของบัณฑิต เท่ากับร้อยละ 44.4 (75 คนจาก 169 คน) อัตราการตอบแบบสอบถามกลับของนักศึกษาเท่ากับร้อยละ 50.26 (281 คนจาก 599 คน) ผู้บังคับบัญชาตอบกลับ 75 ราย เพื่อนร่วมงานของบัณฑิตตอบกลับ 75 ราย ผลการศึกษาเป็นดังนี้

1) ความเหมาะสมและความทันสมัยของวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาของ หลักสูตรต่อบริษัทปัจจุบัน การศึกษาครั้งนี้ใช้ลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในปัจจุบันซึ่งได้จากความคิด เห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตัวสะท้อนถึงความคาดหวังของสังคมต่อหลักสูตร โดยลักษณะบัณฑิตที่พึง ประสงค์ในปัจจุบันได้ 11 ข้อ ดังนี้ 1) มีความรู้ทั้งในสวนวิชาพื้นฐานทั่วไป และวิชาชีพเป็นอย่างดี 2) ปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพได้ 3) สามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้อย่างบูรณาการ 4) มี จริยธรรม คุณธรรม 5) มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ 6) มีความรับผิดชอบ 7) มีระเบียบวินัย อดทน มีความคิด สร้างสรรค์และรักการให้บริการ 8) มีการพัฒนาตนเอง และวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 9) มีมนุษยสัมพันธ์ และทำงานเป็นทีมได้ 10) มีทักษะในการบริหารงานและมีความเป็นผู้นำ 11) มีความสุขทั้งกายและใจ ผลการประเมินเป็นดังนี้คือ นำคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในสถานการณปัจจุบันที่ได้จากความคิด เห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาเทียบกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพบว่าวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เภสัชศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2536) ยังเหมาะสมและความทันสมัย สามารถ ตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบันและสามารถผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ แต่ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าความสามารถของคณะฯ ในการผลิตบรรดตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรยัง อยู่ในระดับปานกลาง (median = 3 , IQR = 3-4) ในส่วนของความเชื่อหรือความเหมาะสมของ โครงสร้างหลักสูตรฯ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วนคือความเหมาะสมของการแบ่งกลุ่มวิชาที่นักศึกษาสนใจศึกษา เป็นพิเศษและความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตของแต่ละหมวดในโครงสร้างหลักสูตรประเมินโดย

ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเกือบทั้งหมด (17 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 89.48) เห็นว่าควรคงไว้ซึ่งโครงสร้างหลักสูตรในลักษณะเดิม ในส่วนของความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตของแต่ละหมวด ในโครงสร้างหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ไม่สามารถประเมินได้ ในส่วนของความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตรกับเนื้อหาซึ่งประเมินโดยผู้เรียนพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักสูตรทุกข้อในระดับปานกลางถึงมาก ส่งเสริมจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพในระดับปานกลางถึงมาก ในส่วนของความซ้ำซ้อนของเนื้อหาบัณฑิตมีความเห็นว่าเนื้อหาวิชาชีพมีความซ้ำซ้อนในระดับน้อยถึงปานกลางในขณะที่นักศึกษามีความเห็นว่าเนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อนในระดับปานกลางถึงมาก

2) ความพร้อมและความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าต่อการผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ในสถานการณ์ปัจจุบันปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ผู้เรียน ผู้สอน และสิ่งสนับสนุนการใช้หลักสูตร อันได้แก่ สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งค้นคว้า แหล่งฝึกประสบการณ์ ทุนการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานดีและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนเภสัชศาสตร์ ในด้านความเพียงพอของผู้สอนและบุคลากรสายสนับสนุน หากคิดตามอัตรากำลังเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานพบว่า ผ่านเกณฑ์ แต่หากประเมินจากจำนวนผู้สอนที่ปฏิบัติงานจริงเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานพบว่า ตกเกณฑ์ ด้านคุณภาพของผู้สอน พบว่าบัณฑิตและนักศึกษาเห็นว่าผู้สอนมีความรู้ในระดับดี แต่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในระดับปานกลาง ในส่วนของความเพียงพอของสิ่งสนับสนุนการใช้หลักสูตรผลการประเมินอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ มีเฉพาะพื้นที่ห้องบรรยายต่อจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียน และพื้นที่ห้องสมุดบางส่วนเท่านั้นที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ด้านความเหมาะสมของสิ่งสนับสนุนการใช้หลักสูตรผลการประเมินอยู่ในระดับไม่น่าพอใจเช่นกัน

3) การใช้หลักสูตร สำหรับการ ใช้หลักสูตรประเมินในประเด็นดังต่อไปนี้คือ
1) กระบวนการจัดการเรียนการสอน 2) เนื้อหาวิชา 3) ระยะเวลาการจัดการสอน 4) การประเมินผล แบ่งวิชาที่ต้องประเมินเป็น 13 กลุ่มตามลักษณะของวิชา ผู้ประเมินคือบัณฑิต นักศึกษาปัจจุบันชั้นปีที่ 2-3 และผู้สอน พบว่าผลการประเมินจากทั้งสามกลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกันคือภาพรวมของการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับปานกลางถึงดี

4) ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรฯประเมินจากคุณลักษณะของบัณฑิต โดยผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน พบผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานของบัณฑิตส่วนใหญ่เห็นว่าคุณลักษณะของบัณฑิตอยู่ในระดับดี ส่วนการประเมินความสามารถของบัณฑิตในการนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ประเมินโดยตัวบัณฑิตเองผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน พบว่าบัณฑิตส่วนใหญ่เห็นตนเองมีความสามารถในการนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้ในระดับดี เพื่อนร่วมงานส่วนใหญ่ประเมินว่าบัณฑิตมีความสามารถในการนำความรู้จากหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก

ภิราช รัตนันต์ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) ของนิสิตภาคสมทบ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) ของนิสิต ภาคสมทบ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในห้าด้าน คือ กลักรู้ อาจารย์ผู้สอน วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และด้านการสื่อสารการสอนและปัจจัยเกี่ยวพัน และเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามตัวแปร สาขาวิชา สถานภาพการศึกษา สถาบันการศึกษาเดิม และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคสมทบ หลักสูตรบริหารธุรกิจ (ต่อเนื่อง 2 ปี) ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการบัญชีและสาขาวิชาการตลาด ปีการศึกษา 2545 จำนวน 240 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า ที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ใช้การเปรียบเทียบรายคู่ของเซฟเฟิลผลการวิจัยพบว่า นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคสมทบ มีทัศนคติต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการสื่อสารการสอนและปัจจัยเกี่ยวพัน และโดยรวมทุกด้านว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคสมทบ จำแนกตาม สาขาวิชา และตัวแปรสภาพการศึกษามีทัศนคติต่อสภาพการเรียนการสอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคสมทบ ที่มีสถาบันการศึกษาเดิมสังกัดกรมอาชีวศึกษาและที่สถาบันเดิมสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มีทัศนคติต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ และโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคสมทบ ที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน ด้านอาจารย์ผู้สอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .08 ส่วนด้านอื่นๆ และโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตร : การประยุกต์ใช้การประเมินอภิमान การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินหลักสูตรโดยการประยุกต์วิธีการประเมินอภิमान (Meta-evaluation) โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะ คือ 1) เพื่อประเมินอภิमानงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร และ 2) เพื่อพัฒนา รูปแบบการประเมินหลักสูตร งานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรที่นำมาเสนอประเมินอภิमानจำนวน 266 เล่ม จาก 14

สถาบัน ข้อมูลในการประเมินอภิมานประกอบด้วย ค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรจำนวน 266 ค่า และตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยจำนวน 31 ตัวแปร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์โมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่น (HLM) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุ (LISREL) และตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบการประเมินหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการประเมินอภิมานงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรพบว่า 1.1) ผลการประเมินอภิมานคุณภาพงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาในแต่ละมาตรฐานพบว่า มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้องอยู่ในระดับดี ยกเว้นด้านการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับพอใช้ 1.2) ค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .0005 แสดงว่าผลการประเมินหลักสูตรอยู่ในระดับดี 1.3) ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงเส้นตรงระดับลดหลั่น (HLM) พบว่าตัวแปรปรับที่ส่งผลต่อค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรในระดับที่ 1 ได้แก่ ตัวแปรความเป็นมหาวิทยาลัยดั้งเดิมและตัวแปรการประเมินหลังการใช้หลักสูตร และตัวแปรปรับที่ส่งผลต่อค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรในระดับที่ 2 ได้แก่ ตัวแปรการประเมินหลังการใช้หลักสูตร 1.4) ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตร พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยค่าไค-สแควร์เท่ากับ 6.820 องศาอิสระเท่ากับ 3 ค่า p เท่ากับ .077 มีค่า GFI เท่ากับ .990 ค่า AGFI เท่ากับ .949 และค่า SRMR เท่ากับ .043 โมเดลสามารถร่วมกับอธิบายค่าความแปรปรวนของค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรได้ร้อยละ 14 ตัวแปรปีที่ทำการวิจัยเสร็จ การประเมินหลังการใช้หลักสูตร บทบาทการประเมินแบบสรุป แลความเป็นมหาวิทยาลัยดั้งเดิมมีอิทธิพลต่อค่าคุณภาพผลการประเมินหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญ

2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การบริหารจัดการก่อนการประเมินหลักสูตร 2) การออกแบบการประเมินหลักสูตร 3) การดำเนินการประเมินหลักสูตร 4) การรายงานผลและเผยแพร่ผลการประเมินหลักสูตร 5) การประเมินผลการประเมินหลักสูตร ผลการตรวจสอบความเหมาะสม โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ .78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .37

ซิมมอนส์ (1980) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรคณาจารย์ศึกษาที่มหาวิทยาลัยลามาาร์ เพื่อตัดสินใจว่า หลักสูตรตรงกับความต้องการของบัณฑิตหรือไม่และมีรายวิชาหรือขอบข่ายการศึกษาใดบ้างที่มีคุณค่าน้อย หรือไม่มีคุณค่า ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตปริญญาตรีทางคณตรี 335 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยสรุปได้คือ ขอบข่ายการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่ รายวิชาพื้นฐานการรวมรายวิชาวิชาเอกคณตรี รายวิชาคณตรีปฏิบัติโท ทฤษฎีคณตรี แบบแผนคณตรีศึกษาคีตวรรษกรรมทักษะคณตรี ความสามารถส่วนบุคคล การใช้

ภาษาอังกฤษ ความซาบซึ้งดนตรี และการสอนนักเรียนชอบถ่ายที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่รายวิชาการศึกษา เรื่องความเข้าใจเด็ก นุคลิกภาพในการสอน และความรู้ทั่วไป รายวิชาในของถ่ายที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่ คณิตศาสตร์การปกครองแบบแผนดนตรี ระดับประถมศึกษา สัมมนาสำหรับการสอบปากเปล่า ทักษะและความเข้าใจที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่ การสอนขับร้องระดับมัธยมศึกษา การเรียบเรียงเสียงประสานวงแจ๊ซ การเก็บบันทึกห้องเรียน และการใช้เครื่องมือโสตทัศนะ รายวิชาที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ รายวิชาเอกดนตรีและทฤษฎีดนตรี รายวิชาที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ แบบแผนดนตรีระดับประถมศึกษา และคณิตศาสตร์ความแข็งแรงหลักๆ ของหลักสูตรมีดังนี้ คือ ทฤษฎีดนตรี คณาดนตรี รายวิชาเอกดนตรี ความอ่อนแอที่สำคัญในหลักสูตร ได้แก่ ดนตรีระดับประถมศึกษา รายวิชาแบบแผนดนตรีเน้นไม่เพียงพอ การอำนวยความสะดวกการขับร้อง ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีวามถี่สูง ได้แก่ การสอนนักศึกษาจำเป็นต้องให้ประสบการณ์ทางปฏิบัติมากขึ้น และรายวิชาแบบแผนดนตรีจำเป็นต้องเน้นรายละเอียดเฉพาะเพิ่ม

ไดส์ (1982) ได้ศึกษาติดตามผลนักศึกษาบริหารธุรกิจ ปี ค.ศ.1977 – 1981 ของวิทยาลัยซานจาซิโต เพื่อศึกษาการเรียนการสอนที่วิทยาลัยจัดขึ้นนั้น นักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานเพียงใด โดยใช้แบบสอบถามกับผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 227 คน ผลการศึกษาพบว่าวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอน เพื่อเตรียมตัวออกไปประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะวิชาทางด้านกรเก็บข้อมูลตัวเลขโดยไม่ใช้เครื่องคำนวณ การเงินและงานเก็บบันทึก ส่วนวิชาที่จัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมตัวออกไปประกอบอาชีพ ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ พิมพ์ดีด การบอกคำ และการใช้เครื่องมือสื่อสารด้วยภาษางานธุรกิจทั่วไป และการทำงานบริหารธุรกิจโดยตรง ทักษะที่ผู้สำเร็จการศึกษาต้องการให้เพิ่มในหลักสูตร ได้แก่การพิมพ์ต้นฉบับทางสถิติ ทักษะทางไวยากรณ์ ทักษะการเว้นวรรคตอน เทคนิคการเขียนรายงานและการคัดเลือกคนเข้าทำงาน และผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้ศึกษาไปใช้ในการทำงานได้ดี มีบางวิชาเท่านั้นที่ควรปรับปรุงและเพิ่มเติม ตามความต้องการของหน่วยงาน

เคลลี (1983) ได้ประเมินหลักสูตรของโครงการการศึกษาวิชาชีพของวิทยาลัยวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยอาร์แคนซอร์ โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้แก่ผู้ที่จบการศึกษาระหว่างปี 1976 - 1970 ผลการวิจัย พบว่า มากกว่าครึ่งของจำนวนผู้ตอบไม่พอใจในหลักสูตรที่เป็นอยู่ ผู้ตอบมีความต้องการให้วิทยาลัยทบทวนกระบวนการคัดเลือกเข้ารับการศึกษาและกระบวนการนิเทศ โดยทั่วไปผู้รับการศึกษาที่มีความพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษา

อิบราฮิม (1989) ได้ทำการศึกษาผลสะท้อนกลับเพื่อการประเมินผลการศึกษาตามหลักสูตรโปรแกรมวิชาการธนาคาร ระดับอนุปริญญาของสถาบันเทคโนโลยีมารา (Mara Institute of

Technology) ประเทศมาเลเซียเกี่ยวกับรายวิชาต่าง ๆ ที่ผู้สำเร็จการศึกษาของการเรียนซึ่งสัมพันธ์และเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การฝึกประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์และเพียงพอต่อการทำงาน และระดับความสำคัญของการใช้ภาษาอังกฤษในการทำงาน โดยใช้วิธีการติดตามผลของผู้สำเร็จการศึกษา ตามหลักสูตร โปรแกรมวิชาการธนาคาร จากสถาบันเทคโนโลยีมาลา ระหว่างเดือนพฤษภาคม 1985 - เดือนธันวาคม 1987 จำนวน 164 คน ใช้แบบสอบถามซึ่งมีข้อความเกี่ยวกับรายวิชาที่ต้องการศึกษา การฝึกประสบการณ์ และการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับการวิจัย จะเป็นแนวทางในการพิจารณาตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรนี้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษา เห็นว่ารายวิชาและเนื้อหาสาระทั้งหมด มีความสำคัญหรือค่อนข้างสำคัญต่อการปฏิบัติงาน ความเพียงพอของรายวิชาที่ผู้สำเร็จการศึกษาต้องการศึกษาอยู่ในระดับดี ผู้สำเร็จการศึกษา จำนวนร้อยละ 80.4 เห็นว่าการฝึกประสบการณ์มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และต้องการให้มีการฝึกประสบการณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน เห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการทำงานประจำวัน ในจำนวนร้อยละ 98.2 ต้องใช้ทักษะการเขียนเพื่อการสื่อสาร

มาร์กือท (1992) ได้ประเมินหลักสูตรระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (MIS) ของสถาบันอุดมศึกษาในรัฐโอไฮโอเพื่อสำรวจความรู้ความสามารถทางคอมพิวเตอร์ที่ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ต้องการเปรียบเทียบกับความต้องการของธุรกิจ โดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนสาขาาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจากสถาบันอุดมศึกษาในรัฐโอไฮโอ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระรายวิชาของหลักสูตรที่ใช้ และศึกษาความคิดเห็นของผู้จัดการฝ่ายระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารของบริษัทชั้นนำ ในรัฐโอไฮโอ จำนวน 500 บริษัท เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่ผู้สำเร็จการศึกษาต้องใช้ในการจัดการธุรกิจผลการวิจัยพบว่า สถาบันศึกษาและธุรกิจมีความคิดเห็นตรงกันที่ต้องการให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะความชำนาญเกี่ยวกับเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ (Mainframe Computer) แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญในเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดกลางและเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการกระดาษทำการและฐานข้อมูล สถานศึกษาเห็นว่าความเชี่ยวชาญในการประยุกต์ใช้ซอฟต์แวร์มีความสำคัญมากกว่าความต้องการของธุรกิจ ทั้งธุรกิจและสถานศึกษาต้องการให้ผู้สำเร็จการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในโปรแกรมภาษาโคบอล แต่ธุรกิจให้ความสำคัญกับโปรแกรมภาษาต่างๆ น้อยกว่าสถานศึกษา นอกจากนี้ธุรกิจและสถานศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันบางอย่าง ในการให้ความสำคัญของขอบข่ายรายวิชาคอมพิวเตอร์ที่สัมพันธ์กัน ซึ่งสถานศึกษาเห็นว่าความเชี่ยวชาญระบบปัญญาประดิษฐ์และโครงสร้างตรรกวิทยามีความสำคัญต่อผู้สำเร็จการศึกษามากกว่าธุรกิจ และเห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษาต้องการฝึกอบรบเทคนิคต่างๆ มากยิ่งขึ้น

จากวรรณกรรมในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินหลักสูตร ในด้านความหมายของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร การประเมินผล แนวคิดการประเมินหลักสูตร ความหมายของการประเมินหลักสูตร ความจำเป็นและจุดมุ่งหมายในการประเมินผลตามหลักสูตร รูปแบบของการประเมินหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา การประเมินผลกระทบของหลักสูตรคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และเนื้อหาของหลักสูตรของคณะบริหารธุรกิจ พุทธศักราช 2548 รวมถึงเอกสารการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยออกแบบเป็นแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย รวมถึงการออกแบบสถิติที่ใช้ในการวิจัยและแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป